

”Suomesta tulee koko maailman terveyskeskus”

Eduskunnassa vuonna 2022 käyty keskustelu paperittomien terveydenhuollon
parantamisesta

Poliittisen historian
kandidaatintutkielma

Laatija(t):
Helmi Eskola

25.4.2025
Turku

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä(t): Helmi Eskola

Otsikko: ”Suomesta tulee koko maailman terveyskeskus”. Eduskunnassa vuonna 2022 käyty keskustelu paperittomien terveydenhuollon parantamisesta

Sivumäärä: 41 sivua

Päivämäärä: 25.4.2025

Tutkielmassa tarkastellaan eduskunnassa vuonna 2022 käytyä keskustelua liittyen Marinin hallituksen esitykseen HE 112/2022 vp. Esityksessä haluttiin laajentaa paperittomien eli maassa ilman laillista oleskelulupaa olevien terveyspalvelut koskemaan myös välttämättömiä palveluja. Tavoitteena on selvittää, millä argumenteilla esitystä vastustettiin ja puolustettiin, miten paperittomista puhuttiin ja millaisia taustatekijöitä keskusteluun vaikutti. Menetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi. Primaariaineisto koostuu hallituksen esityksen ja aiheesta tehdyn suullisen kysymyksen käsittelyitä koskevien täysistuntokeskustelujen pöytäkirjoista.

Keskustelun argumentaatiosta on erotettavissa neljä pääargumenttia: terveydenhuoltojärjestelmän kantokyky, turvallisuusuhat, ihmisoikeudet ja talous. Esitystä sekä puolustettiin että vastustettiin näiden argumenttien pohjalta. Myös valiokunnassa käsiteltyjen asiantuntijalausuntojen argumentit vastasivat näitä pääargumentteja. Eduskuntakeskustelussa esityksen vastustajat nostivat esiin etenkin kansainväliseen turvallisuustilanteeseen liitettyjä uhkia ja esityksen mahdolliset negatiiviset vaikutukset talouteen ja terveydenhuoltojärjestelmän kantokykyyn. Esityksen puolustajat taas korostivat ihmisoikeuksia, esityksen tarjoamia positiivisia mahdollisuuksia ja esityksen pienenä pidettyä vaikutusta ja kokoluokkaa.

Puhetavat erosivat keskustelun osapuolten välillä. Esitystä puolustaneet puhuivat paperittomista ja korostivat heidän inhimillisiä piirteitään. Esitystä vastustaneet taas puhuivat laittomista maahanmuuttajista ja liittivät heihin monia negatiivisia piirteitä ja uhkakuvia. Kansanedustajien jakautuminen esitystä puolustaneisiin ja vastustaneisiin noudatti täydellisesti hallitus-oppositiolinjaa eli keskusteluun osallistuneet hallituksen edustajat kannattivat esitystä, ja opposition edustajat taas vastustivat sitä. Myös puolueiden yleiset maahanmuuttopoliittiset linjat näkyivät keskustelussa. Esimerkiksi maahanmuuttovastaisuudesta tunnetut perussuomalaiset osallistuivat keskusteluun kaikista aktiivisimmin ja vastustivat esitystä tiukasti. Keskustelussa on nähtävillä monia maahanmuuttopoliittiselle keskustelulle tyypillisiä piirteitä ja argumentaatiota.

Avainsanat: Eduskuntakeskustelu, maahanmuuttopoliitikka, paperittomat, terveyspalvelut

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.2	Paperittomat ja heidän tilanteensa Suomessa	6
2	Esityksen käsittely	8
2.1	Hallituksen esitys	8
2.2	Valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden näkemykset	10
3	Keskustelun pääargumentit	13
3.1	Terveysturvallisuuden kantokyky	13
3.2	Turvallisuusuhat	17
3.3	Ihmisoikeusnäkökulma ja oikeusvaltio	20
3.4	Taloudelliset argumentit	23
4	Puhetavat ja jakolinjat keskustelussa	26
4.1	Eroava termistö, mielikuvat ja suhtautuminen paperittomiin	26
4.2	Tiukka hallitus-oppositiojako ja selvät puoluelinjat	30
5	Johtopäätökset	36
	Lähteet	39

1 Johdanto

Tutkielmassani tutkin eduskunnassa vuonna 2022 käytyä keskustelua paperittomista ja heidän terveyspalveluistaan. Termi paperiton tyypillisesti viittaa henkilöön, joka elää Suomessa vailla laillista oleskeluoikeutta. Paperittomat ovat nousseet poliittisen keskustelun kohteeksi viime vuosina ja heistä on keskusteltu aktiivisesti esimerkiksi eduskunnassa. Paperittomien voi sanoa olleen yksi maahanmuuttopolitiikan kiistakysymyksistä. Heitä koskevasta poliittisesta puheesta ei kuitenkaan ole vielä tehty kovinkaan paljon tutkimusta.

Eduskuntapuhe kuvaa paperittomiin liittyviä mielipiteitä yhteiskunnassa, millä argumenteilla näitä eri näkemyksiä puolustetaan ja mihin suuntaan politiikkaa halutaan viedä. Eduskunta ja siellä tapahtuva poliittinen keskustelu ovat myös poliittisesti hyvin merkittäviä, esimerkiksi valtio-opin professori Guy-Erik Isakssonin mukaan ”eduskunnan täysistuntoa voi pitää Suomen tärkeimpänä poliittisen keskustelun foorumina”.¹

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkielmassani selvitän, minkälaista keskustelua eduskunnassa käytiin liittyen kyseiseen hallituksen esitykseen parantaa paperittomien terveydenhuoltoa. Vastaan erityisesti seuraaviin kysymyksiin: mitkä ovat keskustelun eri osapuolten pääargumentit, miten paperittomista puhutaan sekä mitkä taustatekijät ja motiivit vaikuttavat keskusteluun. Vertailen havaintoja olemassa olevaan tutkimukseen poliittisesta keskustelusta liittyen paperittomiin ja maahanmuuttajiin. Pyrin näin selvittämään vastaako diskurssi yleistä maahanmuuttopolitiittista keskustelua.

Tarkastelen aihetta laadullisen sisällönanalyysin menetelmin. Laadullisen sisällönanalyysin voi jakaa kahteen vaiheeseen: ensin aineistoa tarkastellaan tutkimuksen näkökulmasta ja tästä saadaan havaintoja, joita pyritään yhdistämään. Toisessa vaiheessa aineistoa ja havaintoja tulkitaan esimerkiksi aiemman tutkimuksen avulla.² Laadullisessa sisällönanalyysissä myös etsitään ja nimetään aineiston sisällöllisiä elementtejä. Lisäksi pyritään vertaileman aineiston sisältöä keskenään ja täten tekemään yleisempiä johtopäätöksiä.³ Tulkintavaihe ja aineiston syvällinen analysointi ovat tärkeitä.

¹ Isaksson 2017, 120.

² Alasuutari 2011, 40, 44.

³ ”Laadullinen sisällönanalyysi”. Tietoarkiston verkkosivut, laadullinen käsikirja.

<<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallönanalyysi/>> [luettu 10.1.2025].

Laadullisen sisällönanalyysin mukaisesti olen läpikäynyt aineiston tutkimuskysymyksiä valossa ja pyrkinyt ryhmittelemään aineistoa pääargumenttien kautta, jotka nousivat esiin keskustelusta. Näitä pääargumentteja ovat taloudelliset argumentit, ihmisoikeudet, terveydenhuoltojärjestelmän kantokyky ja turvallisuuteen liitetyt uhkakuvat. Tulkitseen pääargumentteja ja vastaan tutkimuskysymyksiäni ryhmittelyn ja aiemman tutkimuksen avulla. Olen myös tehnyt laajempia johtopäätöksiä keskustelun puhetavoista ja jakaumista.

Tutkielman primaariaineiston muodostaa HE 112/2022 *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 §:n ja rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta* ja siihen liittyvien käsittelyiden pöytäkirjat. Aineisto koostuu lähete keskustelun, ensimmäisen ja toisen eduskuntakäsittelyn sekä suullisen kysymyksen SKT 180/2022 (kysymys paperittomien kiireellisistä terveystalouksista) käsittelyn pöytäkirjoista. Puheenvuoroja on yhteensä viisikymmentä. Näistä puolet on suullisen kysymyksen käsittelystä ja loput hallituksen esityksen käsittelyistä.

Tutkimuksen tukena on monipuolisesti erilaista tutkimuskirjallisuutta niin poliittisen puheen, maahanmuuttopolitiikan kuin myös paperittomiin kohdistuvan tutkimuksen aloilta. Poliittisen puheen käytäntöjen ymmärryksessä keskeisessä roolissa on ollut Kyösti Pekosen teos *Puhe eduskunnassa* (2011), joka avaa hyvin eduskunnan roolia ja merkitystä sekä siellä olevia puhekäytänteitä. Paperittomien ja heidän tilanteensa ymmärtämisessä tärkeää on ollut etenkin Jussi Jauhaisen et al. teos *Paperittomat Suomessa 2017* (2018), joka on hyvä yleisteos paperittomuudesta Suomessa.

Suomalaista maahanmuuttokeskustelua niin mediassa, politiikassa kuin muillakin foorumeilla on tutkittu monipuolisesti. Aiheesta löytyy useita opinnäytetöitä, artikkeleita ja joitain väitöskirjojakin. Tutkimusta tehdessä erityisen hyödyllinen on ollut Heta Höltän sosiologian pro gradu vuodelta 2016, jossa tutkitaan eduskunnassa vuonna 2015 käytyä keskustelua paperittomista. Tuolloin oli käsittelyssä vastaava esitys paperittomien terveydenhuollon laajentamiseksi. Höltän tutkielma on taustoittanut ilmiötä ja mahdollistanut näiden keskustelujen vertailun. Paperittomia koskevan eduskuntakeskustelun vertailussa yleiseen maahanmuuttopolitiittiseen keskusteluun ja ylipäätään ilmiön taustoittamisessa on ollut tärkeässä roolissa Matti Välimäen useammat maahanmuuttoa käsittelevät tutkimukset, kuten hänen väitöskirjansa *Politiikkaa kansallisten, kansainvälisten ja ideologisten reunaehtoien puitteissa. Suomalaiset puolueet ja maahanmuutto 1973–2015* (2019).

1.2 Paperittomat ja heidän tilanteensa Suomessa

Paperittomat ovat kokonaisuudessaan hyvin heterogeeninen ryhmä. Heidän taustansa ja syynsä paperittomuuteen ovat monimuotoisia. Paperittomien käsittelyssä haastavaa onkin se, että heistä ei ole tarkkoja tilastoja tai edes selvää ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Jussi Jauhiaisen et al. määrittelyn mukaan ”paperiton Suomessa tarkoittaa henkilöä, joka oleskelee Suomessa ilman täyttä laillista oleskelulupaa ja jonka oleskelua Suomen viranomaiset eivät virallisesti hyväksy”.⁴ Määritelmään sisältyy paperittomien asemaan keskeisesti vaikuttava tekijä eli se, että heidän oleskeluunsa ei virallisella tasolla hyväksytä. Terveyspalveluista puhuttaessa määritelmä on vielä laajempi, sillä paperittomiin liitetään kaikki, jotka ovat jollain tapaa terveyspalveluiden ulkopuolella. Tässäkin hallituksen esityksessä sen määritellään koskevan henkilöitä, joilla ei ole laillista oleskelulupaa, tilapäisen oleskeluluvan omaavia henkilöitä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa sekä sellaisia EU:n, ETA:n ja Sveitsin kansalaisia perheenjäsenineen, joihin ei sovelleta asuinvaltionsa sosiaaliturvalainsäädäntöä.⁵

On kiisteltyä, onko juuri paperiton oikea termi kuvaamaan tätä ihmisryhmää. Esimerkiksi poliisi välttää paperittomat termin käyttöä, sen sijaan he kutsuvat ryhmää laittomasti maassa oleskeleviksi.⁶ Pakolais- ja ihmisoikeusjärjestöt taas ovat kritisoineet poliisin käyttämää termiä, koska se sisältää ajatuksen, että joku ihminen voisi olla laitton.⁷ Oikeasta termistöstä on siis olemassa eroavia käsityksiä. Tässä tutkielmassa käytän johdonmukaisesti termiä paperiton, koska se vastaa hallituksen esityksen sanamuotoa. Ymmärrykseni siitä, mitä heihin kuuluu, vastaa ylempänä esiteltyä Jauhiaisen et al. määrittelyä. Kuten myöhemmin tulee ilmi, myös eduskuntakeskustelussa paperittomiin käsitettiin lähinnä maassa ilman oleskelulupaa olevista ja muut, hallituksen esityksessä heihin liitetyt ryhmät sivuutettiin.

Paperittomien määrää on käytännössä mahdotonta määritellä tarkkaan, koska he ovat virallisten tilastojen ulkopuolella. Heidän määrästään on kuitenkin olemassa useita eri arvioita. Esimerkiksi vuonna 2019 paperittomia käsittelevässä maantieteen tutkimuksessa arvioitiin kenttätyön ja viranomaishaastatteluiden pohjalta Suomessa olevan laskentatavasta riippuen noin 3500–4500 paperitonta.⁸ Tutkielmassa käsiteltävän hallituksen esityksen

⁴ Jauhiaisen et al. 2018, 5.

⁵ HE 112/2022, 1. ETA = Euroopan talousalue

⁶ Gadd 2017, 134.

⁷ Esimerkiksi Jauhiaisen et al. 2018, 12; 42; Lausunto 15.3.2013 Ihmisoikeusliitto. ”Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategia”. Valtioneuvoston verkkosivut. <<https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=SM077:00/2011>> [luettu 3.3.2025].

⁸ Jauhiaisen ja Tedeschi 2021, 47.

valiokuntakäsittelyn yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriö arvioi asiantuntijalausunnossaan paperittomia olevan Suomessa noin 3000–6000.⁹ Arvioitu määrä vaihtelee jonkin verran, mutta paperittomia voisi sanoa olevan Suomessa joitain tuhansia.

Ennen tätä hallituksen esitystä, paperittomilla oli lähtökohtaisesti oikeus vain kiireellisiin terveydenhuoltopalveluihin. Terveysministeriön mukaan nämä tarkoittavat ”äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista”.¹⁰ Paperittomien tuli itse maksaa myös kaikki hoidon kustannukset, mutta jos he olivat varattomia, paikallishallinto maksoi kulut ja myöhemmin Kela korvasi nämä paikallishallinnolle.¹¹ Julkisen palvelusektorin lisäksi suurissa kaupungeissa toimi Global Clinic, joka oli poliklinikka paperittomille. Global Clinic toimi vapaaehtoisvoimin, mutta Helsingin Diakonissalaitoksen tukemana. Klinikka tarjosi pääosin kiireellisiä terveyspalveluja ja neuvontaa. Global Clinicin palveluiden saatavuus oli kuitenkin hyvin rajallista, toiminnasta ei tiedotettu missään ja esimerkiksi Helsingissä klinikka oli auki vain kaksi tuntia viikossa.¹² Yksi paperittomien terveydenhuoltoon liittyvä ongelma olikin palveluiden heikko saatavuus ja alueellisesti vaihtelevat terveyspalvelut. Esimerkiksi vuonna 2016 haastatellut eri kuntien edustajat kertoivat hyvin eroavista suhtautumisista paperittomiin: joissain kunnissa heille ei tarjottu mitään palveluja, kun taas jotkin kunnat kertoivat tarjoavansa heille jopa samat sosiaali- ja terveyspalvelut kuin muillekin kunnan asukkaille.¹³

Keskeinen osa paperittomuutta on paperittomien itsensä kokemus. He ovat hyvin haavoittuvaisessa asemassa ja heidän elämänsä liittyy monenlaisia riskejä. Jos paperittomat ovat avun tarpeessa, mahdollisuudet saada tukea ympäröivältä yhteiskunnalta ovat rajalliset. Paperittomien marginaalinen asema on myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta haaste. He ovat usein tilanteessa, jossa heitä voidaan hyväksikäyttää ja terveyspalveluihin liittyvät esteet voivat johtaa siihen, että osalla Suomessa asuvista on hoitamattomia sairauksia.¹⁴

⁹ HE 112/2022 vp StV 23.9.2022 lakimies Marika Lehtivirta, sosiaali- ja terveysministeriö Asiantuntijalausunto (a). ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”. Eduskunnan verkkosivut. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_112+2022_asiantuntijalausunnot.aspx> [luettu 11.2.2025].

¹⁰ Terveysministeriön laki 2010/1326 § 50.

¹¹ Jauhiainen ja Tedeschi 2021, 134.

¹² Keskimäki et al. 2014, 27. Global Clinic on edelleen toiminnassa, mutta toiminta painottuu aiempaa enemmän hoitoon ohjaamiseen ja neuvontaan. Ks. Global Clinicin verkkosivut <<https://globalclinic.fi/>>

¹³ Gadd 2017, 135–136

¹⁴ Jauhiainen et al. 2018, 19.

2 Esityksen käsittely

Hallituksen esityksen mukaan paperittomien terveydenhuolto haluttiin laajentaa koskemaan kiireellisten palveluiden lisäksi välttämättömiä terveystalvveluita. Esityksen taustalla oli aiempi keskustelu paperittomista ja heille kuuluvista palveluista. Asiaan oli pyritty hakeman valtakunnallista ratkaisua vastaavanlaisella lakiesityksellä vuonna 2015, mutta sen käsittely jäi puolitiehen pöytäämispäätöksen estäessä asian käsittelyn ennen hallituskauden päättymistä.¹⁵ Kansallisen ratkaisun puuttuessa kunnat olivat tehneet aiheesta alueellisia linjauksia, esimerkiksi Helsingin kaupunginvaltuusto päätti laajentaa paperittomille kuuluvia terveystalvveluita vuonna 2017.¹⁶ Aiheesta oli siis keskusteltu, mutta valtakunnallinen, yhtenäinen linjaus puuttui. Nykyisessä tilanteessa oli myös monia ongelmia, joihin kaivattiin ratkaisuja. Esimerkiksi THL:n vuonna 2014 julkaisemassa raportissa paperittomien terveystalvveluista nostettiin esiin kiireellisen hoidon sisällön määrittelyn epätäsmällisyys, paperittomien huoli korkeista hoitokustannuksista ja heidän tietämättömyytensä palveluista.¹⁷

2.1 Hallituksen esitys

Marinin hallitus toimi vuosina 2019–2023 ja koostui pääministeripuolue Suomen Sosiaalidemokraattisesta Puolueesta (SDP), Suomen Keskustasta (Kesk.), Vihreästä liitosta (Vihr.), Vasemmistoliitosta (Vas.) ja Suomen ruotsalaisesta kansanpuolueesta (RKP). Hallituksen toiminnassa oli nähtävissä suunnitelmallinen pyrkimys parantaa paperittomien asemaa Suomessa. Hallitusohjelmaan oli suoraan asetettu tavoitteiksi selvittää, miten paperittomien lasten oikeus varhaiskasvatukseen toteutuu, turvata paperittomien oikeus suorittaa perusopetus loppuun ja turvata välttämätön hoito paperittomille.¹⁸ Myös tässä hallituksen esityksessä viitattiin suoraan hallitusohjelman tavoitteeseen lisätä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.¹⁹ Esitys vastasi hallitusohjelmaa ja hallituspuolueet olivat täten sitoutuneet esityksen sisältämiin tavoitteisiin jo hallitusohjelmaneuvotteluissa.

Esityksen pohjana pidettiin aiempaa, rauennutta hallituksen esitystä HE 343/2014, jossa käsiteltiin myös paperittomien terveystalvveluita.²⁰ Tuolloin esitykseen ei saatu ratkaisua juuri

¹⁵”SDP:n ryhmä sanoutuu irti Kari Rajamäen toiminnasta: ”Suojaus ja vartiointi petti””. *Helsingin Sanomat*, 10.3.2015. <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002807426.html>> [luettu 2.3.2025].

¹⁶”Päätös syntyi yöllä – Helsinki laajentaa paperittomien terveydenhuollon palveluita”. *Yle*, 30.11.2017. <<https://yle.fi/a/3-9955233>> [luettu 2.3.2025].

¹⁷ Keskimäki et al. 2014, 73–74.

¹⁸ Valtioneuvosto 2019, 151, 169.

¹⁹ HE 112/2022, 3.

²⁰ Ibid.

pöytäpäätöksen vuoksi. Uudessa esityksessä tavoitteiksi asetettiin välttämättömien palveluiden turvaaminen sen piiriin kuuluville henkilöille ja alaikäisille yhtä laajojen terveyspalveluiden saaminen kuin Suomessa kotikunnan omaavilla. Välttämättömiin terveyspalveluihin luettiin kuuluvan esimerkiksi neuvolapalvelut, raskauden keskeytykseen ja ehkäisyyn liittyvä hoito, pitkäaikaissairauksien välttämätön hoito ja kansanterveyden suojeluun liittyvät toimenpiteet.²¹

Esitystä perusteltiin paljon ihmisoikeuksilla. Perusteluissa nostettiin esiin Suomen YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien (TSS) komitealta saadut huomautukset liittyen paperittomien terveyspalveluiden toteutumiseen, sillä komitean tulkinnan mukaan yleissopimuksen 12 artiklan perusteella terveyspalvelujen tulisi olla laajemmat. Perusteluissa käsiteltiin myös esimerkiksi lapsen oikeuksien yleissopimusta, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimusta ja uudistettua Euroopan sosiaalista peruskirjaa.²² Esityksen läpimenon esitettiin olevan useiden ihmisoikeussopimusten pohjalta perusteltua. Esityksestä välittyi, että ihmisoikeuksien ei ajateltu nykytilanteessa toteutuvan. Myös monia nykytilanteen käytännön haasteita nostettiin esiin, kuten alueellinen eriarvoisuus ja kiireellisen hoidon määrän lisääntyminen välttämättömän hoidon puuttuessa.²³

Hallituksen esitys eteni eduskunnan normaalin käsittelyjärjestyksen mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriön valmisteleva hallituksen esitys annettiin 4. elokuuta ja siitä käytiin lähetekeskustelu 13.9.²⁴ Tämän jälkeen asiaa käsiteltiin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa. Eduskunnassa asiaa käsiteltiin ensimmäisessä ja toisessa käsittelyssä marras-joulukuun vaihteessa ja 2.12. tapahtuneessa äänestyksessä esitys hyväksyttiin äänin 79–70.²⁵ Esityksen etenemistä pyrittiin myös estämään, esimerkiksi Perussuomalaisten (PS) Kaisa Juuso ehdotti esityksen pöydälle jättämistä. Ehdotus kuitenkin hylättiin äänestyksessä.²⁶ Osana esityksen käsittelyä oli myös siitä tehty suullinen kysymys, Kaisa Juuson (ps.) ”suullinen kysymys paperittomien terveydenhuoltopalveluista”, joka käsiteltiin eduskunnan täysistunnossa 10.11.2022.²⁷

²¹ HE 112/2022, 25.

²² Ibid., 6–10.

²³ Ibid., 24.

²⁴ ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”. Eduskunnan verkkosivut.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_112+2022.aspx> [luettu 6.2.2025].

²⁵ Ibid.; PTK 134/2022 vp, 2.12.2022, 1.

²⁶ PTK 131/2022 vp, K. Juuso, 29.11.2022, 2; PTK 132/2022 vp, 30.11.2022, 1.

²⁷ PTK 121/2022 vp, 10.11.2022, 1.

2.2 Valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden näkemykset

Valiokunnat ovat keskeinen osa eduskuntatyöskentelyä, sillä niissä valmistellaan asioita eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunnassa valiokuntien rooli on vahva, koska eduskuntapäätökset pohjautuvat pitkälti valiokuntien valmistelutyöhön.²⁸ Kansanedustajien lisäksi valiokunnassa kuullaan osana valmistelutyötä useita eri asiantuntijoita. Asiantuntijoiden kuuleminen on tärkeää, koska heiltä saadaan hallituksesta riippumatonta tietoa. Asiantuntijat voivat nostaa esille esityksessä mahdollisesti olevia ongelmia ja huomioimatta jääneitä tärkeitä seikkoja. He tarjoavat myös kansanedustajille mahdollisuuden oppia uutta ja saada taustatietoa.²⁹ Valiokunnan valmistelutyöhön osallistuneet kansanedustajat voivat hyödyntää näitä tietoja myös eduskuntakeskusteluissa.

Esityksen käsittelyssä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa kuultiin laajasti eri asiantuntijoita ja paperittomuuteen liittyviä tahoja. Edustettuina olivat esimerkiksi Amnesty International, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Kansaneläkelaitos (Kela), Helsingin ja Espoon kaupungit, Pakolaisneuvonta ry, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS), Suomen Lääkäriliitto ry, sisäministeriö, suojelupoliisi sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Asiantuntijalausunnon antaneista selvä enemmistö kannatti esitystä. Asiantuntijat nostivat kuitenkin esiin myös huolenaiheita liittyen esitykseen.

Asiantuntijat kannattivat esitystä monipuolisin perustein. Monet korostivat ihmisoikeuksia ja sitä, kuinka esityksen läpimeno edesauttaisi niiden toteutumista. Perusteluissa huomioitiin Suomen saamia huomautuksia liittyen paperittomien terveydenhuollon puutteisiin. Pakolaisneuvonta ry mainitsi lausunnossaan Suomen YK:n TSS-komitealta saamat suositukset nykytilanteen parantamiseksi ja heidän mukaansa esitystä edeltänyt tilanne ei ”vastaa perustuslakia ja Suomea sitovia ihmisoikeussopimuksia”.³⁰ Myös esimerkiksi THL ja Lapsiasiavaltuutettu viittasivat ihmisoikeuspohjaisiin argumentteihin ja ihmisoikeussopimuksiin, eli ne näkyivät monipuolisesti erilaisten tahojen lausunnoissa. Esitykseen liitettiin myös monia positiivisia mahdollisuuksia. Esimerkiksi THL nosti lausunnossaan esiin kansanterveydellisen näkökulman, heidän mukaansa laajemmat

²⁸ Isaksson 2017, 147.

²⁹ Pekonen 2011, 196.

³⁰ HE 112/2022 vp StV 23.09.2022 järjestötoiminnan koordinaattori Meri Korniloff, Pakolaisneuvonta ry Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”. Eduskunnan verkkosivut. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_112+2022_asiantuntijalausunnot.aspx> [luettu 23.3.2025]. Kaikki asiantuntijalausunnot löytyvät samasta verkkosivuosoitteesta. Viitataan jatkossa vain asiantuntijalausunnon yksilöiviin tietoihin.

terveydenhoitopalvelut voisivat estää esimerkiksi epidemioiden leviämisen.³¹ Amnestyn lausunnossa taas mainittiin, että välttämättömiä palveluja tarjoamalla voitaisiin saavuttaa pitkällä tähtäimellä jopa säästöjä kiireellisen hoidon tarpeen vähentyessä.³²

Esityksellä nähtiin siis olevan monia positiivisia vaikutuksia. Lausunnoissa näkyi se, että hallituksen esitykseen suhtauduttiin positiivisesti, koska sen ajateltiin ratkaisevan monia käytännön haasteita ja ongelmia. Esimerkiksi Helsingin kaupunki kannatti esitystä lausunnossaan ja mainitsi sen lisäävän yhdenvertaisuutta palvelujen saatavuudessa eri hyvinvointialueiden välillä.³³ Helsingin kaupungin tarjosi itse esitystä vastaavia palveluja omalla päätöksellään jo ennen hallituksen esitystä. Tämä saattoi vaikuttaa taustalla, sillä esityksen läpimeno Helsingin kaupungin näkökulmasta parantaisi esitystä edeltävää tilannetta liittyen vastuunjakoon ja taloudellisiin kustannuksiin.

Esityksessä ja sen toteutuksessa nähtiin myös haasteita sekä mahdollisia riskejä eriarvoisuuteen. Kuntaliitto nosti esiin sen, että tulisi määritellä tarkemmin se, mitä kuuluu välttämättömän hoidon piiriin, jotta voitaisiin vähentää terveydenhuollon ammattilaisten eettistä kuormaa.³⁴ Kela ei lausunnossaan ottanut suoraan kantaa esityksen kannattavuudesta, mutta nosti esiin haasteet lain piiriin kuuluvien henkilöryhmien tunnistamisessa ja paperittomien maksukyvyyn arvioinnissa.³⁵ Tässä peräänkuulutettiin selviä toimintatapoja. Osaltaan mahdollisuutta periä palvelun kustannukset täysmääräisesti pidettiin ongelmallisena. THL nosti lausunnossaan esiin sen, kuinka pelko mahdollisesti hyvin suurista kustannuksista voi olla jopa este hoitoon hakeutumiselle.³⁶ Joissakin lausunnoissa mainittiin siitä, että vaikka esitys menisi läpi, paperittomien terveystaloudet olisivat edelleen heikommalla kuin muilla. Esimerkiksi Punaisen Ristin mukaan ihmisoikeuksien toteutumisen varmistamiseksi paperittomien terveystalouksien olisi hyvä olla käytännössä samat kuin muilla.³⁷

³¹ HE 112/2022 vp StV 23.09.2022 johtava asiantuntija Eeva Nykänen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”.

³² HE 112/2022 vp StV 27.09.2022 Amnesty International, Suomen osasto ry Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”.

³³ HE 112/2022 vp StV 28.9.2022 hallintoylilääkäri Jukka Pellinen, Helsingin kaupunki Asiantuntijalausunto

³⁴ HE 112/2022 vp StV 28.09.2022 johtaja Sari Raassina, Suomen Kuntaliitto Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”. Eduskunnan verkkosivut.

³⁵ HE 112/2022 vp StV 23.09.2022 juristi Karoliina Mäenpää, Kansaneläkelaitos Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”.

³⁶ HE 112/2022 vp StV 23.09.2022 johtava asiantuntija Eeva Nykänen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”

³⁷ HE 112/2022 vp StV 27.09.2022 Suomen Punainen Risti Asiantuntijalausunto. HE 112/2022 vp StV 23.09.2022 järjestötoiminnan koordinaattori Meri Korniloff, Pakolaisneuvonta ry Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”.

Esitykseen suhtauduttiin myös kielteisesti. Riskinä nähtiin erityisesti epävarma kansainvälinen tilanne. Taustalla vaikuttanee se, että asiantuntijalausuntojen antamisaikana Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan oli alkanut noin puoli vuotta aiemmin. Esimerkiksi HUS suhtautui kielteisesti esitykseen pitkälti kansainvälisen tilanteen vuoksi. HUSin lausunnossa nostettiin esiin Venäjän mahdolliset hybridioperaatiot, muuttunut tilanne Euroopassa, Suomeen hakeutuneet tuhannet venäläiset ja terveyspalveluiden kriisi.³⁸ Lausunnon antaja oli HUSin turvallisuus- ja valmiusjohtaja, mikä voi selittää turvallisuusaspektin korostumisen verrattuna esimerkiksi ihmisoikeuskysymykseen. Esimerkiksi Lääkäriliitto kannatti esitystä hyvin selvästi, eli HUSin lausunnon ei voi sanoa kuvastaneen kattavasti terveydenhuoltoalan yleistä linjaa. Kaikki asiantuntijat eivät nähneet kansainvälisen tilanteen vaikuttavan esitykseen, esimerkiksi Sisäministeriön lausunnon mukaan olisi epätodennäköistä, että venäläiset hakeutuisivat Suomeen laajamittaisesti juuri terveyspalveluiden takia.³⁹ Lausunnon mukaan epävarman kansainvälisen tilanteen vuoksi olisi silti tärkeää seurata paperittomia ja heidän määränsä kehitystä.

Huolimatta näistä mahdollisista uhkakuvista ja epävarmasta kansainvälisestä tilanteesta, ainoastaan HUS suoraan vastusti esityksen läpimenoa. Lisäksi suojelupoliisi nosti esiin pelkästään esitykseen liitettyjä uhkakuvia, kuten mahdolliset negatiiviset vaikutukset kansainvälisiin suhteisiin ja rikollisten lisääntyvät muuttohalut Suomeen. Kuitenkin kokonaisuudessaan valtaosa asiantuntijoista oli esityksen puolella. Esitykseen liitettiin monia positiivisia seikkoja ja mahdollisuuksia. Toisaalta joillain asiantuntijalausunnoista edustetuilla tahoilla oli taustalla myös omia etuja. Esimerkiksi Kuntaliiton ja välttämättömiä terveyspalveluja jo tarjoavien kuntien näkökulmasta vastuun siirtämisen kunnilta valtiolle voisi olla hyvä asia.

³⁸ He 112/2022 vp StV 28.09.2022 turvallisuus- ja valmiusjohtaja Aaro Toivonen, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”.

³⁹ HE 112/2022 vp StV 13.10.2022 sisäministeriö Asiantuntijalausunto. ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”.

3 Keskustelun pääargumentit

Eduskunnassa hallituksen esitystä puolustettiin ja vastustettiin monin argumentein. Näistä voi erottaa keskustelun neljä pääargumentaatiotapaa, jotka olivat terveydenhuoltojärjestelmän kantokyky, turvallisuusuhat, ihmisoikeudet ja talous. Oikeastaan kaikki keskustelun argumentit liittyivät näihin pääargumentteihin. Osin esitystä puolustaneet ja vastustaneet edustajat argumentoivat viitaten samaan pääargumenttiin, mutta nähden ilmiön eri tavalla. Tulkinnoissa ja näkemyksissä esityksen todellisista vaikutuksista oli paljon eroja, mikä näkyi myös argumentaatioissa. Pääargumentit vastasivat monin tavoin valiokuntakäsittelyn asiantuntijalausuntojen argumentteja. Tämä on eduskuntakeskustelussa tyypillistä, Kyösti Pekosen mukaan ”pääsääntöisesti täysistuntokeskustelussa vain toistetaan valiokunnassa jo esillä olleita asioita, näkökulmia ja tulkintoja”.⁴⁰

3.1 Terveydenhuoltojärjestelmän kantokyky

Esityksen vastustajien puheenvuoroissa toistui huoli esityksen vaikutuksesta suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmään ja sen kestävyYTEEN. Pelkoa sanoitettiin suoraan: esimerkiksi Kaisa Juuson (ps.) mukaan ”perussuomalaiset näkevät esityksessä suomalaisen terveydenhuollon kantokykyyn kohdistuvan selkeän uhan”.⁴¹ Huoleen liitettiin myös terveydenhuoltojärjestelmän tilanne ja siinä olevat haasteet. Joistain puheenvuoroista välittyi ajatus, että olemassa olevien ongelmien vuoksi järjestelmää ei tulisi rasittaa enää yhtään enempää. Esimerkiksi Mari Rantanen (ps.) nosti esiin hyvinvointialueuudistuksen aiheuttamat vaikeudet ja kyseenalaisti sen, että hallitus tässä tilanteessa laajentaa paperittomien terveystalveluja.⁴²

Osaltaan terveydenhuoltojärjestelmän kantokykyyn liittyvä argumentaatio pohjautui yleiseen poliittiseen tilanteeseen vuonna 2022. Tuolloin keskusteltiin paljon terveydenhuoltojärjestelmän kriisistä, joka liittyi esimerkiksi koronan seurauksiin ja eduskunnassa käsiteltyyn sote-uudistukseen. Vuonna 2022 oli myös laajat hoitoalan lakot ja tehtiin kiistelty potilasturvalaki. Näihin liittyvä keskustelu nosti esiin alan ongelmakohtia kuten työvoimapulan.⁴³ Tähän myös viitattiin Arja Juvosen (ps.) puheenvuorossa, jossa hän

⁴⁰ Pekonen 2011, 99–100.

⁴¹ PTK 121/2022 vp, K. Juuso, 10.11.2022, 1–2.

⁴² PTK 132/2022 vp, M. Rantanen, 30.11.2022, 5.

⁴³ ”Kärjistynyt työtaistelu on pitkän kehityksen tulos – vetoaminen hyvään hoitoon on aiemmin saanut hoitajat vetäytymään vaatimuksistaan”. *Yle*, 13.9.2022. <<https://yle.fi/a/3-12620818>>. [luettu 26.2.2025].

käsitteli HUSin asiantuntijalausuntoa ja siinä mainittuja Suomen terveydenhuoltojärjestelmän kohtaamaa suurta kuormitusta ja työtaistelutilannetta.⁴⁴ Terveystieteiden tutkimuskeskuksen kantokäytännön liittyvien huolenaiheiden läsnäolo oli siis osa silloista ajankohtaista julkista keskustelua. Näin ollen siihen viittaaminen vetosi järjestelmästä huolissaan oleviin kansalaisiin ja oli täten tehokas argumentaatiotapa.

Viestiä paperittomista terveystieteisiin ei-oikeutettuina vahvistettiin asettamalla heitä vastakkain suomalaisten ja suomalaisten palvelujen kanssa. Esimerkiksi Leena Meri (ps.) argumentoi suoraan sen puolesta, että palveluja tulisi tarjota suomalaisille veronmaksajille, ei paperittomille.⁴⁵ Näin hän myös ikään kuin arvotti, kuka on oikeutettu palveluihin. Tähän liittyy käsite hyvinvointinationalismi, jossa hyvinvointi ja kansallinen identiteetti liittyy vahvasti yhteen. Hyvinvointinationalismin mukaan hyvinvointipalvelujen saatavuuden tulisi perustua jollain tapaa kansallisuuteen.⁴⁶ Tutkija Suvi Keskinen mukaan hyvinvointinationalistinen retoriikka näkyy vahvasti Suomen turvapaikkapolitiikassa.⁴⁷ Keskustelussa nähtävillä ollut ajattelutapa, jonka mukaan hyvinvointipalvelut kuuluvat vain suomalaisille, on siis läsnä muissakin maahanmuuttopoliittisissa keskusteluissa. Arvottamista vahvistettiin nostamalla esiin esimerkiksi vanhusten palveluiden heikko tilanne. Arja Juvonen (ps.) viittasi heikkoihin vanhustal palveluihin ja sanoi ”heille, jotka ovat tämän isänmaan rakentaneet – heille ei palveluja riitä”.⁴⁸ Argumentaatiossa isänmaalliset vanhukset ja paperittomat asetettiin vastakkain. Näin voitiin pyrkiä perustelemaan sitä, että järjestelmän toiminta ja täten myös suomalaisten palvelut voisivat vaarantua, jos ”ulkopuoliset” kuormittaisivat sitä.

Joistain esitystä vastustaneista puheenvuoroista välittyi tulkinta, että paperittomien terveydenhuoltopalveluiden laajentaminen lisäisi paperittomien määrää Suomessa ja täten terveystieteiden kulutusta. Erityisenä houkutintekijänä nähtiin Suomen korkealaatuiset palvelut. Kansallisen Kokoomuksen (kok.) Paula Risikon mukaan Suomen korkea osaaminen esimerkiksi syövän hoidossa loisi erityisen vetovoimatekijän.⁴⁹ Kaisa Juuso (ps.) argumentoi, että terveystieteiden laajentaminen voisi johtaa jopa siihen, että ”Suomesta tulee koko maailman terveystieteiden keskus”. Hän haastoi valtiovarainministeri Saarikkoa (kesk.) kysyen

⁴⁴ PTK 128/2022 vp, A. Juvonen, 23.11.2022, 3.

⁴⁵ PTK 89/2022 vp, L. Meri, 13.9.2022, 9.

⁴⁶ Keskinen 2016, 355.

⁴⁷ Ibid., 365.

⁴⁸ PTK 121/2022 vp, A. Juvonen, 10.11.2022, 2.

⁴⁹ PTK 132/2022 vp, P. Risikko, 30.11.2022, 4.

”[m]ontako terveysturistia keskusta on valmis hoitamaan vuodessa, 1 000, 10 000 vai peräti 100 000?”.⁵⁰ Tästä välittyi näkemys, että esityksen läpimenoa tulisi seuraamaan paperittomien määrän kasvu, mitä pidettiin täysin varmana asiana. Kasvun nähtiin mahdollisesti olevan hyvin suurta. Samaa oli nähtävissä vuoden 2015 paperittomia koskevassa eduskuntakeskustelussa, jossa väitteeseen paperittomien määrän kasvusta uskottiin vahvasti ja sen pohjalta myös rakennettiin monia argumentteja.⁵¹ Tässäkin keskustelussa monet esitystä vastustaneet väitteet pohjautuivat ajatuksiin paperittomien määrän kasvusta ja kasvun tuomista monista negatiivisista seurauksista, kuten uhasta terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvyille. Näin esitettiin, että uudistus tulisi perustavanlaatuisesti muokkaamaan sitä, miten ja kuinka paljon terveyspalveluja käytetään.

Esitystä puolustaneiden puheenvuoroissa näkyi se, että he eivät samalla tapaa ajatelleet esityksen muodostavan uhkaa suomalaiselle terveydenhuoltojärjestelmälle. Krista Kiurun (sd.) mukaan

Ei tämä varmasti kokoluokaltaan suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuutta uhkaa, mutta tämä on aika iso kysymys. Me erotumme maailmalla, jos me ajattelemme, että me voisimme toimia niin, että tätä aivan välttämättömintä hoitoa ei pystyttäisi tarjoamaan.⁵²

Hänen näkökulmastaan esitys oli siis tärkeä ja kriittinen, mutta ei niinkään terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvyn kannalta. Kiurun huolenaiheena oli ehkä enemmän esimerkiksi se, minkälainen mielikuva Suomesta valtiona kansainvälisesti välittyi.

Eroavat tulkinnat esityksen vaikutuksista terveydenhuoltojärjestelmään näkyivät myös suoraan. Tästä esimerkkinä valtiovarainministeri Saarikon (kesk.) puheenvuoro, jossa hän sanoi uskovansa suomalaisten haluavan, että kansanedustajat keskittyvät yhdessä ”terveydenhuollon isoihin murheisiin” ja tämän kommentin perään Jani Mäkelän (ps.) esittämä välihuuto ”no niinhän me teemme”.⁵³ Saarikko ei siis nähnyt tämän kysymyksen olevan tärkeä ajatellessa suomalaisen terveydenhuollon tulevaisuutta, toisin kuin Mäkelä. Kansanedustajat näkivät esityksen vaikutukset eri tavoin. Nähtävissä on eroja esimerkiksi siinä, miten kalliiksi he ajattelivat esityksen tulevan ja miten paljon paperittomien määrän

⁵⁰ PTK 121/2022 vp, K. Juuso, 10.11.2022, 2.

⁵¹ Hölttä 2016, 53.

⁵² PTK 121/2022 vp, K. Kiuru, 10.11.2022, 9.

⁵³ PTK 121/2022 vp, A. Saarikko, 10.11.2022, 7.

kasvavan. Eroavat ajatukset esityksen seurauksista vaikuttivat myös siihen, miten esityksen ajateltiin vaikuttavan terveydenhuoltojärjestelmään.

Ainakin joissain esityksen puolustajien puheenvuoroissa näkyi ajatus siitä, että esityksen läpimenolla voidaan vaikuttaa myös jollain tavalla positiivisesti yleiseen terveyteen. Esimerkiksi Merja Kyllösen (vas.) mukaan ”tartuntatautilain mukaiset terveystarkastukset, rokotukset ja sairastuneiden hoito ovat olennainen tapa pitää huoli myöskin siitä, että Suomen kansalaisten, suomalaisten, kansanterveys säilyy”.⁵⁴ Jos näki esityksellä mahdollisia myönteisiä vaikutuksia kansanterveyteen, saattoi ajatella niiden heijastuvan positiivisesti niin ikään terveydenhuoltojärjestelmän kantokykyyn.

Vuoden 2015 paperittomien terveystalvueluita koskevassa argumentaatiossa käytettiin myös hyvinvointinationalistisia argumentteja, eli ei nähty paperittomien olevan oikeutettuja terveystalvueluihin. Keskustelussa painotettiin sitä, että terveydenhuollosta oli jouduttu säästämään ja taloudellista arvottamista täytyi tehdä esimerkiksi vanhusten ja paperittomien välillä.⁵⁵ Vastakkainasettelu vanhusten ja paperittomien välillä pohjautui lähinnä siis taloudelliseen arvottamiseen, ei niinkään ajatukseen siitä, että terveydenhuoltojärjestelmän kantokyky ei riittäisi. Näin ollen terveydenhuoltojärjestelmästä ei itsessään oltu huolissaan, vaan ajateltiin lähinnä vallitsevaa heikkoa taloudellista tilannetta ja sen vaikutuksia. Ero ajatuksissa ja suhtautumisessa terveydenhuoltojärjestelmän kantokykyyn on mielenkiintoinen. Taustalla vaikutti todennäköisesti juuri ajan konteksti, ja 2020-luvulla aktivoitunut keskustelu terveydenhuoltojärjestelmän kriisistä. Tämän keskustelun kontekstissa terveydenhuoltojärjestelmässä nähtiin ehkä monipuolisemmin haasteita, rahoitukseen liittyvien ongelmien lisäksi.

Vaikka terveydenhuoltojärjestelmään liitettyjä uhkakuvia ei aiemmassa paperittomien terveystalvueluja koskevassa keskustelussa olekaan nostettu esille, ilmiö ei millään tavalla ole poikkeuksellinen. Maahanmuuttoa vastustavassa retoriikassa on tyypillistä esittää erilaisia uhkakuvia, joiden avulla näytetään maahanmuuton jollain tavalla muuttavan tai uhkaavan suomalaista yhteiskuntaa. Esimerkiksi maahanmuuttoa käsittelevien internetkeskusteluiden retoriikkaa tutkinut Emmi Lahti havaitsi kommentoissa toistuvan erilaisia tulevaisuuden uhkakuvia ja skenaarioita, jotka seuraavat, jos maahanmuuttajien määrää ei rajoiteta. Uhkakuvat liittyivät etenkin talouteen, maahanmuuttajien vaarallisuuteen ja uhattuun

⁵⁴ PTK 128/2022 vp. M. Kyllönen, 23.11.2022, 2.

⁵⁵ Hölttä 2016, 55–60.

suomalaisuuteen.⁵⁶ Argumentaatio siitä, että esityksen myötä paperittomien määrä ja heidän terveyspalveluiden kulutuksensa kasvaa, on tietyllä tapaa vain uusi uhkakuva, jossa paperittomien nähdään muodostavan uhan yhdelle suomalaisen yhteiskunnan peruspilarille eli terveydenhuoltojärjestelmälle.

3.2 Turvallisuusuhat

Maahanmuuttokeskustelussa on yleistä turvallistaa maahanmuuttajia eli käsitellä heitä erilaisten uhkien kautta ja turvallisuuden näkökulmasta.⁵⁷ Taustalla on etenkin suomalaisen maahanmuuttokeskustelun eurooppalaistuminen 2000- ja 2010-luvuilla, minkä piirteitä ovat esimerkiksi lisääntynyt puhe maahanmuuton vetovoimatekijöistä ja maahanmuuton näkeminen turvallisuuskysymyksenä.⁵⁸ Tässäkin keskustelussa esitys liitettiin osaksi yleistä kansainvälistä tilannetta ja käsiteltiin sieltä tulevia turvallisuusuhkia. Esimerkiksi Arja Juvonen (ps.) nosti esiin Venäjän hyökkäyssodan ja sen, että esityksen läpimenon seurauksena Suomeen hakeutuvilla ”tuhansilla Venäjän kansalaisilla” olisi oikeudet kiireettömiin terveyspalveluihin. Hän näki Supon asiantuntijalausuntoon viitaten mahdollisena, että jos esitys menisi läpi, Venäjä voisi tehdä hybridioperaatioita, joilla se kuormittaa Suomen terveydenhuoltojärjestelmää uusien keinojen avulla.⁵⁹ Juvosen näkemyksen mukaan esitys avaisi siis uusia mahdollisuuksia uhata sisäistä turvallisuutta. Muiden turvallisuusargumenttien lisäksi Venäjän uhkaan vetoaminen on perinteinen argumentti maahanmuuttovastaisissa puheenvuoroissa. Esimerkiksi 1990-luvulla maahanmuuttajien määrän lisääntyessä ja keskustelun täten herätessä Venäjän uhalla perusteltiin tiukkaa linjaa maahanmuuttajia kohtaan.⁶⁰ Sama ajattelutapa näkyi tässä keskustelussa, paperittomien aseman parantamisen nähtiin tarjoavan Venäjälle uusia mahdollisuuksia vaikuttaa Suomeen.

Esitys liitettiin yleiseen maahanmuuttotilanteeseen. Sen mahdollisena seurauksena nähtiin maahanmuuttajien määrän selvä lisääntyminen, mitä ei pidetty toivottavana. Kaisa Juuso (ps.) puhui Välimeren ihmiskuljettajista, jotka ovat todella tietoisia eri maiden tarjoamista etuuksista. Näin ollen he saisivat hänen mukaansa myös selville jos tämä esitys menee läpi,

⁵⁶ Lahti 2019, 147.

⁵⁷ Välimäki 2012, 275.

⁵⁸ Välimäki 2019a, 91.

⁵⁹ PTK 128/2022 vp, A. Juvonen, 23.11.2022, 3–4.

⁶⁰ Salo 2005, 333.

mikä taas voisi johtaa maahanmuuttajien määrän kasvuun.⁶¹ Samaa näkemystä nosti esille perussuomalaisten Leena Meri, jonka mukaan esitys on ”kutsuhuuto tuolla sosiaalisen median maailmassa, että lähtekää Suomeen: sieltä saa lopulta asunnon, tuet, sosiaalituot ja terveydenhoidonkin”.⁶² Esityksellä nähtiin siis olevan hyvin suoria vaikutuksia maahanmuuttajien määrään esimerkiksi sitä kautta, että tietoisuus näistä Suomen tarjoamista palveluista leviää nopeasti ja toimii näin vetovoimatekijänä. Lisääntyvä maahanmuuttajien määrä taas nähtiin negatiivisessa valossa. Näkemyksissä toistui ajatus siitä, että maahanmuuttajien muuttohalukkuuteen vaikuttaisi vahvasti eri valtioiden maahanmuuttajille tarjoamat palvelut.

Argumenteissa on nähtävissä tuttuja piirteitä yleisestä maahanmuuttopoliittisesta keskustelusta. Maahanmuuttovastaiset näkevät usein maahanmuuttajien asemaan kohdistuvat helpotukset ikään kuin jonkinlaisena askeleena kohti maahanmuuttajien määrän kasvua. Tässäkin keskustelussa esitystä vastustaneet nostivat usein esille uudistuksen olevan vetovoimatekijä, eli lisäävän ihmisten halukkuutta muuttaa Suomeen ja näin ollen maahanmuuttajien määrää. Vetovoimatekijöistä on ylipäättään keskusteltu maahanmuuton kohdalla aktiivisesti. Esimerkiksi Matti Välimäen mukaan suomalaisessa politiikassa on näkynyt viime vuosikymmenenä pyrkimys vähentää maahanmuuton vetovoimatekijöitä eli tehdä eräänlaista kielteistä maakuvaotyötä, jossa Suomesta pyritään rakentamaan epähoukuttelevampi vaihtoehto esimerkiksi turvapaikanhakijoille.⁶³ Myös näissä esitystä vastustaneissa puheenvuoroissa näkyi ajatus siitä, että on negatiivinen asia, jos Suomen maahanmuuttajille tarjoamat palvelut näyttäytyvät houkuttelevina.

Myös paperittomiin itseensä liitettiin turvallisuusuhka. Esimerkiksi Arja Juvonen (ps.) kysyi hallitukselta puheenvuorossaan ”[h]aluatteko te tehdä Suomesta turvasataman oikeutta pakoileville tahoille, jopa sotarikollisille”.⁶⁴ Näin paperittomien joukkoon liitettiin myös nämä lakeja kunnioittamat, jopa rikolliset henkilöt. Muutenkin esityksen läpimenon myötä Suomeen kuvattiin tulevan turvallisuudelle vaarallisia ryhmiä. Esimerkiksi Mari Rantanen (ps.) argumentoi Supon asiantuntijalausuntoon viitaten, että esityksellä voidaan luoda ”terroristien turvasatama”.⁶⁵ Esityksen nähtiin siis johtavan siihen, että Suomeen tulee rikollisia ja terroristeja uudella tavalla, ikään kuin terveystalouden parantamisen

⁶¹ PTK 128/2022 vp, K. Juuso, 23.11.2022, 5.

⁶² PTK 89/2022 vp, L. Meri, 13.9.2022, 10.

⁶³ Välimäki 2018.

⁶⁴ PTK 131/2022 vp, A. Juvonen, 29.11.2022, 2.

⁶⁵ PTK 132/2022 vp, M. Rantanen, 30.11.2022, 2.

seurauksena ja motivoimana. Esitykseen liitettiin myös jollain tapaa se, että ei voida enää reagoida Suomeen tuleviin rikollisiin, vaan Suomesta tulee heille eräänlainen turvapaikka.

Paikoin esitystä vastustaneet asettivat esityksen läpimenon vastakkain turvallisuuden kanssa. Tämä näkyi esimerkiksi Anders Norrback (r.) puheenvuoron välissä tullessa välihuudossa. Norrback puhui ihmisoikeuksista ja oikeusvaltiokäsityksestä ja vetosi esitystä vastustaneita miettimään ”millainen maa Suomen tulisi olla”, mitä seurasi perussuomalaisten ryhmästä välihuuto ”turvallinen!”.⁶⁶ Välihuuto kuvasti sitä, miten perussuomalaisissa nähtiin esityksen vaikutukset. Heidän näkökulmastaan esityksen vastustaminen tarkoitti myös Suomen turvallisuuden turvaamista. Samankaltaista negatiivisten mielikuvien ja jopa turvallisuushkien liittämistä paperittomiin on näkynyt myös aiemmissa poliittisissa keskusteluissa. Esimerkiksi vuoden 2015 paperittomien terveyspalveluita käsittelevässä eduskuntakeskustelussa heihin liitettiin monia negatiivisia lieveilmiöitä, kuten rikollisuus ja kansalaisten turvattomuuden tunteen lisääntyminen.⁶⁷ Samankaltaisten negatiivisten ilmiöiden liittäminen paperittomiin kertoo myös siitä, että heistä on olemassa tiettyjä ennakkoluuloja.

Esitystä kannattaneet eivät juurikaan pohtineet puheenvuoroissaan esityksen vaikutuksia turvallisuusnäkökulmasta. Heiltä nousi kuitenkin yksittäisiä ajatuksia turvallisuustilanteen seuraamisen tärkeydestä. Esimerkiksi Merja Kyllönen (vas.) viittasi sisäministeriön arvioon kokonaisturvallisuusriskien vähäisyydestä, mutta muistutti paperittomien määrän seurannan tärkeydestä Venäjän hyökkäyssodan aikaisessa tilanteessa.⁶⁸ Näkökulmassa näkyi tulkinta siitä, että vaikka kansainvälisessä poliittisessa tilanteessa on tiettyjä riskejä ja uhkatilanteita, näitä ei kuitenkaan nähty esityksen läpimenoa estäväksi tekijäksi. Osaltaan kyse oli myös tietyllä tavalla tärkeysjärjestyksestä ja siitä, mitä asioita painotettiin. Nähtiinkö esimerkiksi ihmisoikeudet ensisijaisena mahdollisiin turvallisuusriskeihin verrattuna.

Keskusteluun liittyy erilaiset uhkakuvat, ja se kenen näkökulmasta uhkia tarkastellaan. Ahonen ja Kallius ovat jaotelleet siirtolaisia koskevan uhkapuheen kahteen kategoriaan: perinteinen strateginen perspektiivi ymmärtää valtion olevan uhan kohde eli näin ollen paperittomat koetaan uhkana, inhimillinen turvallisuuden perspektiivi taas näkee siirtolaiset uhkien kohteena.⁶⁹ Tässä keskustelussa painottui uhan kohteena olevan valtio ja suomalainen yhteiskunta. Paperittomiin mahdollisesti kohdistuvia uhkia ei käsitelty ollenkaan, ei edes

⁶⁶ PTK 128/2022 vp, A. Norrback, 23.11.2022, 3.

⁶⁷ Hölttä 2016, 52.

⁶⁸ PTK 128/2022 vp, M. Kyllönen, 23.11.2022, 2.

⁶⁹ Ahonen ja Kallius 2019, 98–99.

esitystä puolustaneiden toimesta. Argumentaatiossa näkyi joitain paperittomien näkökulmaa sivuavia elementtejä, mutta tarkemmin sitä, minkälaisia uhkakuvia paperittomien nykytilanteeseen ja tulevaisuuteen liittyy, ei käsitelty.

3.3 Ihmisoikeusnäkökulma ja oikeusvaltio

Esitystä puolustaneet puhuivat paljon ihmisoikeuksista ja monissa lausunnoissa vedottiin myös kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Esityksen lähetekeskustelussa esitystä esitellyt perhe- ja peruspalveluministeri Aki Linden (sd.) korosti esityksen tavoitteena olevan ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien turvaaminen ihmisoikeussopimusten velvoitteita noudattaen. Hän perusteli esitystä myös Suomen aiemmin saaduilla huomautuksilla ihmisoikeuksien toteutumisesta.⁷⁰ Esitystä puolustaneiden puheissa ihmisoikeuksien kannalta esityksen läpimeno olisi suorastaan välttämätöntä. Esitystä edeltävän tilanteen nähtiin olevan ristiriidassa ihmisoikeuksien toteutumisen kanssa. Tästä esimerkkinä Inka Hopsun (vihr.) puheenvuoro, jossa tiivistyi monissa puheenvuoroissa esiin nousseita ajatuksia:

Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten valvojat ovat kiinnittäneet jo pitkään huomiota siihen, ettei Suomen nykyinen lainsäädäntö riittävällä tavalla takaa henkilöiden terveyttä koskevien oikeuksien toteutumista. Ihmisoikeuksien kannalta onkin erittäin tärkeää, että lakiesitys takaa kaikille Suomessa oleskeleville henkilöille jatkossa välttämättömät terveyspalvelut.⁷¹

Ylipäättään maahanmuuttokeskustelussa ihmisoikeusnäkökulma ja vaatimus kaikkien oikeusturvan toteutumisesta ovat nousseet tärkeiksi ajatuksissa. Tämä ihmisoikeuksien keskeisyys näkyy etenkin maahanmuuttoa puolustavissa argumenteissa. Esimerkiksi Emmi Lahti havaitsi tutkiessaan maahanmuuttoa käsitteleviä verkkokeskusteluita maahanmuuttoa puolustavien henkilöiden vetoavan argumentaatiossaan ihmisoikeuksiin ja ihmisarvoon.⁷² Sama ilmiö näkyy myös paperittomia koskevassa keskustelussa. Helsingin kaupunginvaltuuston keskustelussa valtuustoaloitteesta laajentaa paperittomien terveydenhuoltoa, aloitetta puolustaneet näkivät asian ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksenä. He myös nimesivät esitystä vastustaneiden olevan ihmisoikeuksien vastustajia.⁷³ Tässä eduskuntakeskustelussa nähty vahva ihmisoikeusperustaisten argumenttien läsnäolo vastaa yleistä argumentaatiotapaa niin paperittomia koskevissa poliittisissa keskusteluissa kuin myös maahanmuuttokeskusteluissa laajemmin. Näitä yhdistää jaetut ajatukset ihmisoikeuksien

⁷⁰ PTK 89/2022 vp, A. Linden, 13.9.2022, 1–2.

⁷¹ PTK 89/2022 vp, I. Hopsu, 13.9.2022, 5.

⁷² Lahti 2019, 3.

⁷³ Ahlsved 2019, 59.

universaaliudesta ja siitä, että maahanmuuttajien asemaan ja lainsäädäntöön liittyy keskeisesti ihmisoikeudet.

Paperittomiin liittyvässä tutkimuksessa on esitelty niin sanottu yleisinhimillinen humaani näkökulma, joka painottaa jokaisen oikeutta ihmisarvoiseen elämään sekä kaikkien tasa-arvoista kohtelua. Näkökulma liitetään usein juuri terveyspalveluita koskevaan keskusteluun.⁷⁴ Tämä tutkimuksissa havaittu näkökulma näkyi monissa esitystä puolustaneissa puheenvuoroissa, joissa oikeus terveyspalveluihin ja terveyteen nähtiin kaikille kuuluvana inhimillisenä ihmisoikeutena. Lausuntojen tulkinta ihmisoikeuksista perustui tasa-arvoiseen näkemykseen, jossa ihmisoikeuksien ajateltiin kuuluvan kaikille riippumatta henkilön laillisesta asemasta.

Esitystä vastustaneet taas pyrkivät osoittamaan, että esityksen hylkääminen ei ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja -veloitteiden kanssa. Esimerkiksi Arja Juvonen (ps.) nosti esiin sen, että esityksen perusteluissa valtiovarainministeriö oli maininnut, että ei ole aukottomasti esitetty nykyisen lainsäädännön olevan ristiriidassa ihmisoikeussopimusten kanssa. Näin ollen Juvonen ei pitänyt esityksen perusteluissa mainittuja YK:n TSS-komitean lausuntoa ja yleisempiä kansainvälisiä veloitteita riittävinä perusteluina.⁷⁵ Vastustajat siis tietyllä tapaa jakoivat käsityksen ihmisoikeuksien relevanttiudesta poliittisessa keskustelussa, koska pyrkivät osoittamaan, että ristiriitaa ei ole. Heidän tulkintansa mukaan esitystä edeltänyt tilanne ei ollut ristiriitainen ihmisoikeuksien kanssa. Samoin kun paperittomien terveydenhuoltoa käsiteltiin eduskunnassa viimeksi vuonna 2015, terveydenhuollon parantamista vastustaneet pyrkivät osoittamaan nykytilanteen olevan ristiriidaton ihmisoikeussopimusten kanssa.⁷⁶

Nationalistiset populistipuolueet pyrkivät usein osoittamaan, että heidän politiikkansa ei syrji ketään tai ole vihamielistä ulkomaalaisia kohtaan.⁷⁷ Samaa argumentaatiota on ehkä nähtävissä siinä, kuinka esitystä vastustaneille oli tärkeää onnistua osoittamaan se, että esityksen hylkääminen ei riko ihmisoikeuksia. Yhdistävänä tekijänä on se, kuinka pyritään kiistämään muiden väitteet siitä, että oma politiikka syrji joitain ryhmiä tai rikkoo ihmisoikeuksia. Keskustelussa väitettä siitä, että nykytilanne ei olisi ristiriidassa ihmisoikeuksien kanssa, puolustettiin myös sillä, että nostettiin esiin muiden maiden heikkoja

⁷⁴ Jauhiainen et al. 2018, 13.

⁷⁵ PTK 131/2022 vp, A. Juvonen, 29.11.2022, 1.

⁷⁶ Hölttä 2016, 67.

⁷⁷ Välimäki 2019a, 99.

terveyspalveluita paperittomille. Esimerkiksi Kaisa Juuso (ps.) käsitteli Tanskan ja Saksan suppeita terveyspalveluita paperittomille ja totesi ”uskoisin, että nämä kansainväliset velvoitteet koskisivat myöskin Tanskaa ja Saksaa”.⁷⁸ Myös Arja Juvonen (ps.) näki, ettei Suomen nykyinen lainsäädäntö voi olla ristiriidassa näiden kansainvälisten velvoitteiden kanssa, koska monissa muissa maissa paperittomien terveyspalvelujen taso on vielä heikompi.⁷⁹ Näin argumentoivat eivät nähneet mahdollisuutta siihen, että nämä heidän käsittelemänsä muut maat voisivat rikkoa ihmisoikeussopimuksia ja -velvoitteita. Perustelut nähtiin näin ollen aukottomana todisteena sille, että esityksen läpimeno ei liity ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Aiemmassa tutkimuksessa on nostettu esiin eroja yleisessä ihmisoikeuskeskustelussa ja suhtautumisessa paperittomiin. Esimerkiksi Domenica Dreyer havaitsi tutkiessaan Euroopan paperittomuuspolitiikkaa suuren eron yleisessä ihmisoikeuspohjaisessa diskurssissa ja EU:n jäsenvaltioiden harjoittamassa käytännön politiikassa paperittomia kohtaan. Hänen mukaansa yksi mahdollinen selitys tälle on se, että paperittomiin liittyvässä keskustelussa konteksti on usein oikeus ja heistä puhutaan osana laitonta maahanmuuttoa. Näin ollen yhteys ihmisoikeuksiin ja suojelutarpeisiin jää helposti sivuun.⁸⁰ Julkisesti lausutut ja yhteisesti jaetut ajatukset ihmisoikeuksien tärkeydestä ja universaaliudesta eivät siis aina yllä paperittomiin saakka. Sama ilmiö oli nähtävissä tässä keskustelussa. Esitystä vastustaneet tulkitsivat ihmisoikeussopimuksia ja -velvoitteita niin, että ne eivät koske paperittomia. Velvoitteita ja sopimuksia ei siis kyseenalaistettu itsessään, pelkästään niiden ulottumista paperittomiin. Näin ollen myös pyrittiin jollain tapaa itse määrittelemään sitä, keitä ihmisoikeussopimukset koskevat.

Joissain esitystä puolustaneissa argumenteissa nähtiin sen läpimeno välttämättömyytenä myös oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen kannalta. Esimerkiksi Anders Norrback (r.) argumentoi vahvasti tältä pohjalta:

Minusta on selvää, että Suomen on vastuullisena oikeusvaltiona ja kansainvälisten velvoitteiden sitomana jopa pakko ottaa käyttöön nyt ehdotetun kaltainen lainsäädäntö. – Kollegoihin, jotka vastustavat tätä lakiesitystä, haluan lopuksi vedota, että mietitte, millainen maa Suomen tulisi olla: moderni oikeusvaltio, joka puolustaa oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia, vai maa, joka vetoamalla

⁷⁸ PTK 128/2022 vp, K. Juuso, 23.11.2022, 5.

⁷⁹ PTK 131/2022 vp, A. Juvonen, 29.11.2022, 1.

⁸⁰ Dreyer 2014, 85.

talousarvioon sisältyviin promillesummiin välttelee vastuutaan kanssaihmissiä kohtaan?⁸¹

Norrbackin tulkinnassa välittyi ajatus esityksen vahvasta yhteydestä ihmisoikeus- ja oikeusvaltioperiaatteiden kanssa. Hänen näkemyksiensä mukaan esityksen läpimeno vahvistaisi Suomen asemaa ihmisoikeuksia puolustavana modernina oikeusvaltiona, Norrback piti esityksen läpimenoa välttämättömyytenä. Tätä vastoin joissain esitystä vastustaneissa argumenteissa esityksen läpimeno nähtiin olevan vastoin yleisiä oikeusperiaatteita. Esimerkiksi Leena Meri (ps.) viittasi aiempaan oikeusvaltiopohjaiseen argumentaatioon ja sanoi, että paperittomat ovat saaneet tuomioistuimelta kielteisen päätöksen maassa olemisestaan ja yleisen käytännön mukaisesti tuomioistuimen päätöksiä tulee noudattaa.⁸² Hänen näkemyksensä mukaan ei olisi moraalisesti oikein, että näitä tuomioistuimen päätöksiä noudattamatta jättäviä ikään kuin palkittaisi tarjoamalla yhteiskunnan palveluita. Meren voi nähdä ajattelevan, että esityksen läpimeno voisi heikentää oikeusjärjestelmän kunnioitusta ja periaatteita.

3.4 Taloudelliset argumentit

Keskustelussa esitettiin eroavia tulkintoja ja kiisteltiin esityksen todellisista kustannuksista. Esitystä puolustaneet uskoivat vahvasti esityksen kustannusarvioihin, eli sosiaali- ja terveysministeriön valiokuntakäsittelyssä antamaan arvioon, jonka mukaan vuosittaiset kustannukset olisivat noin 0,8–1,0 miljoonaa euroa.⁸³ Esitystä puolustaneissa lausunnoissa taloudellisten vaikutusten korostettiin olevan pieniä. Esimerkiksi suullisen kysymyksen käsittelyssä pääministeri Sanna Marin (sd.) huomautti sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisbudjetin olevan 20 miljardia euroa ja tämän esityksen olevan miljoonan euron asia, hänen sanojensa mukaan ”kyse on todella murto-osasta, ehkä murto-osahiukkasesta”.⁸⁴ Valtiovarainministeri Annika Saarikko (kesk.) laski esityksen todelliset kustannukset vielä alhaisemmaksi. Koska esitystä edeltävässä mallissa osa kaupungeista jo tarjosi näitä kiireellisiä palveluja, summa olisi ”käytännössä joitain satojatuhansia euroja”.⁸⁵ Etenkin SDP:n ja Keskustan edustajat nostivat useaan otteeseen esiin esityksen pieniä kustannuksia.

⁸¹ PTK 128/2022 vp, A. Norrback, 23.11.2022, 3.

⁸² PTK 89/2022, L. Meri, 18.9.2022,

⁸³ HE 112/2022 vp StV 23.9.2022 lakimies Marika Lehtivirta, sosiaali- ja terveysministeriö Asiantuntijalausunto (a). ”Asian käsittelytiedot HE 112/2022 vp”. Eduskunnan verkkosivut. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_112+2022_asiantuntijalausunnot.aspx> [luettu 11.2.2025].

⁸⁴ PTK 121/2022 vp, S. Marin, 10.11.2022, 4.

⁸⁵ PTK 121/2022 vp A. Saarikko, 10.11.2022, 7–8.

Näin haluttiin ehkä myös vastata syytteisiin esimerkiksi siitä, että esitys uhkasi suomalaisten terveyspalveluita ja niiden rahoitusta. Korostamalla esityksen matalia kustannuksia pyrittiin mahdollisesti myös lisäämään sen läpimenon kannattavuutta kansalaisten keskuudessa.

Esitystä vastustaneet taas suhtautuivat hyvin kriittisesti arvioituihin kustannuksiin, esimerkiksi Mari Rantasen (ps.) mukaan ”täällä ministerit höpöttävät kuuntelijoita. Tämä miljoonan kustannusarvio, mistä te puhutte, on täysin hihasta repäisty, kuten tiedätte, jos olette tämän esityksen lkenut”. Hän perusteli väitettään esimerkiksi paperittomiin liittyvillä muilla kustannuksilla ja nosti esiin Helsingin kaupungille tulevat kustannukset paperittomista, sillä Rantasen mukaan ”Helsinki maksaa majoitusta, HSL-lippuja, antaa jopa käteistä rahaa kassasta”.⁸⁶ Rantasen näkemyksen mukaan esityksen kustannusarviossa olisi siis pitänyt huomioida myös muut paperittomiin liittyvät kustannukset. Liittämällä esitykseen myös muita kuluja, hän pyrki korostamaan esityksestä aiheutuvia kustannuksia.

Osaltaan esityksen puolustajat näkivät esityksellä olevan myös taloudellisesti positiivisia vaikutuksia. Esimerkiksi perhe- ja peruspalveluministeri Aki Linden (sd.) sanoi hallituksen esitystä esitellessään tässä olevan mahdollisuus taloudellisiin säästöihin, koska voitaisi mahdollisesti välttää kalliimpaa kiireellistä hoitoa.⁸⁷ Ylipäätään keskustelussa toistui ajatus siitä, että tarjoamalla halvempaa, ei-kiireellistä hoitoa voitaisiin vähentää kustannuksia tulevaisuudessa. Useampi esitystä puolustanut kertoi myös tapausesimerkkejä, joilla perusteltiin välttämättömän hoidon kannattavuutta. Esimerkiksi Inka Hopsu (vihr.) viittasi Lääkärilehden artikkeliin, jonka mukaan raskauden aikainen seuranta on halvempaa kuin pelkkä synnytys ja kertoi tapausesimerkin kalliiksi tulleesta kiireellisestä hoidosta välttämättömän hoidon mahdollisuuden puuttuessa.⁸⁸ Näillä positiivisilla tulkinnoilla ja esimerkeillä korostettiin esityksessä olevia mahdollisuuksia ja hyviä puolia.

Taloudelliset argumentit ovat hyvin yleisiä etenkin maahanmuuttovastaisissa keskusteluissa. Esimerkiksi jo vuonna 2005, suomalaisia maahanmuuttoargumentteja tutkinut Mika Salo havaitsi, että hänen tutkimusaineistossaan talouteen pohjautuvat argumentit olivat kaikista yleisimpiä ja niihin liittyi ajatus suomalaisten ensisijaisuudesta suhteessa maahanmuuttajiin.⁸⁹ Suomalaisten ensisijaisuuden lisäksi maahanmuutto liitetään myös valtiontalouden hyvinvointiin. Matti Välimäen mukaan valtiollinen utilitarismi eli kansallisvaltion etuihin

⁸⁶ PTK 121/2022 vp. M. Rantanen, 10.11.2022, 9.

⁸⁷ PTK 89/2022, A. Linden, 18.9.2022, 2.

⁸⁸ PTK 89/2022 vp, I. Hopsu, 13.9.2022, 6.

⁸⁹ Salo 2005, 325.

pohjautuva ajattelutapa on yleinen vaikuttaja suomalaisten maahanmuutonäkemyksissä.⁹⁰ Ajattelutapa näkyi myös tässä keskustelussa, paperittomia asetettiin vastakkain suomalaisten kanssa ja pohdittiin valtiolle koituvia menoja. Paperittomat erityisesti voidaan kuvata taloudellisenä rasitteena, koska heistä koituu kuluja esimerkiksi terveystalouden vuoksi, mutta he eivät asemansa vuoksi voi tehdä virallista, verotettavaa työtä. Heidän erikoisasemansa saattaa siis entisestään vahvistaa negatiivisia asenteita.

Maahanmuuttajiin kohdistuvien verkkokeskusteluiden tutkimuksessa on havaittu maahanmuuttoa vastustavien ajattelevan maahanmuuton rajoittamisen tuovan säästöjä ja maahanmuuttajien tulevan Suomeen hyötymään suomalaisesta järjestelmästä. Maahanmuuton puolustajien taas on huomattu ajattelevan, että maahanmuuttajiin käytetty raha on pieni osa kokonaisuudesta eikä suoraan pois muualta. Heidän mukaansa ihmisiä ei myöskään tulisi kohdella kulueränä.⁹¹ Samankaltainen jaottelu oli nähtävissä myös tässä keskustelussa esitystä puolustaneiden ja vastustaneiden välillä. Esitystä vastustaneet olettivat, että jos paperittomien palveluja parannettaisiin, tämä lisäisi halukkuutta muuttaa Suomeen ja täten järjestelmän hyväksikäyttöä. Esityksen kustannusten myös ajateltiin olevan suuria. Esitystä puolustaneet taas näkivät kustannukset pieninä, eivätkä nostaneet esiin huolta järjestelmän väärinkäyttäjistä.

Keskustelun taloudelliset argumentit pohjasivat ainakin esitystä puolustaneissa puheenvuoroissa esityksen itsensä taloudellisiin vaikutuksiin. Puheenvuoroissa ei siis otettu varsinaisesti kantaa maahanmuuton kokonaiskustannuksiin. Tämä mahdollisesti vaikutti keskustelun argumentteihin ja painopisteihin, mikä täytyy muistaa argumentaation tarkastelussa. Toisaalta keskustelusta voi sanoa välittyneen myös laajempia ajatuksia maahanmuutosta ja maahanmuuttopolitiikasta. Esimerkiksi tulkinnat siitä, että maahanmuuttajille tarjotut paremmat palvelut lisäävät maahanmuuttoa, voidaan liittää laajempiin ajatuksiin maahanmuuton toimintalogiikasta.

⁹⁰ Välimäki 2019a, 103.

⁹¹ Haara 2012, 66–67.

4 Puhetavat ja jakolinjat keskustelussa

Keskustelussa oli nähtävissä selvä kahtiajako esitystä vastustaneisiin ja puolustaneisiin edustajiin. Myös puhetavat ja suhtautuminen paperittomiin vaihtelivat osapuolten välillä. Kahtiajako noudatteli täysin hallitus-oppositiojakoa ja puoluelinjoja. Esitystä vastustaneita puheenvuoroja pidettiin lähinnä perussuomalaisten toimesta, heidän lisäksi oli pari esitystä vastustanutta puheenvuoroa kokoomuksen edustajilta. Aktiivisimmin esitystä puolustivat vihreät, lisäksi esitystä puolustaneita puheenvuoroja oli SDP:n, vasemmistoliiton ja RKP:n edustajilta. Kaikkien puheenvuoroista enemmistö vastusti esitystä, etenkin käsittelyn edetessä loppua kohden. Lähetekeskustelussa ja ensimmäisessä käsittelyssä noin kolmasosa puheenvuoroista puolusti esitystä. Suullisen kysymyksen käsittelyssä jakauma oli aika tasainen, koska kuultiin useampi esitystä puolustanut kansanedustajan puheenvuoro ja myös ministereiden vastauspuheenvuoroissa puolustettiin esitystä. Toisessa käsittelyssä kaikki puheenvuorot argumentoivat esitystä vastaan.

4.1 Eroava termistö, mielikuvat ja suhtautuminen paperittomiin

Keskustelussa oli selviä eroja käytetyssä termistössä. Esitystä puolustaneet puhuivat johdonmukaisesti paperittomista, sitä vastustaneet taas laittomista maahanmuuttajista. Useat esitystä vastustaneet puheenvuorot alkoivat sillä, että korostettiin esitystä koskevien henkilöiden olevan maassa laittomasti. Esimerkiksi Mari Rantanen (ps.) kritisoi esityksen puolustajia paperiton-termin käyttämistä, sillä hänen mukaansa Suomessa ollaan joko laillisesti tai laittomasti ja kaikilla on olemassa jokin paperi.⁹² Osaltaan käytetyssä termistössä näkyi myös yleisempi keskustelu paperittomia koskevasta termistöstä. Kuten paperittomuuteen liittyviä termejä käsiteltyssä osuudessa todettiin, esimerkiksi poliisi suosii laitton maahanmuuttaja termin käyttöä, mitä taas ihmisoikeusjärjestöt kritisoivat. Käytetyt termit voivat myös kuvastaa puhujan sijoittumista osana laajempaa keskustelua aiheesta. Laitton maahanmuuttaja termiä käyttävä kansanedustaja ehkä pyrki sijoittamaan itseensä keskustelussa turvallisuusviranomaisien kanssa samaan leiriin ja paperittomista puhuva taas olemaan ihmisoikeusjärjestöjen kanssa samassa linjassa.

Esityksen puolustajat nostivat esiin paperittomien sisällä olevia erityisen haavoittuvaisessa asemassa olevia. He puhuivat paljon esimerkiksi lapsista ja raskaana olevista äideistä.

⁹² PTK 89/2022 vp, M. Rantanen, 13.9.2022, 2.

Esimerkiksi Saara Hyrkön (vihr.) mukaan ”sivistysvaltiossa me emme jätä hoitamatta haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, esimerkiksi lapsia tai raskaana olevia naisia”.⁹³ Lasten ja raskaana olevien hoidon tarvetta korostavissa puheenvuoroissa voi vaikuttaa ajatus, jonka mukaan heidän hoitonsa olisi jollain tapaa hyväksyttävämpää ja paremmin perusteltavissa. Puheenvuoroilla myös mahdollisesti pyrittiin saamaan kansalaisten tuki hallituksen esitykselle puhumalla haavoittuvassa asemassa olevista ja korostamalla näin esityksen läpimenon tärkeyttä. Aiemman tutkimuksen mukaan suomalaisessa julkisessa keskustelussa on aktiivisemmin puolustettu naisia kuin miehiä turvapaikanhakijoista ja dokumentoimattomista maahanmuuttajista puhuttaessa.⁹⁴ Myös vuoden 2015 eduskunnan keskustelussa samankaltaisesta hallituksen esityksestä viitattiin inhimillisiin piirteisiin ja puhuttiin esimerkiksi raskaana olevista naisista ja lapsista.⁹⁵ Puhetapa ei siis ole uusi.

Esitystä vastustaneita haastettiin siitä, että he eivät välitä lapsista tai raskaana olevista ja heidän inhimillisestä kärsimyksestensä. Tämä näkyi Iris Suomelan (vihr.) puheenvuorossa, jossa hän käsitteli Helsingin kaupungin lukuja paperittomien hoidosta, joiden mukaan puolet kustannuksista liittyivät raskaana olevien, synnytysten ja vastasyntyneiden hoitoon. Tämän jälkeen hän haastoi suoraan ”tämähkö on se ihmisryhmä, jonka perussuomalaiset jättäisivät vaille hoitoa”.⁹⁶ Puhetavassa oli nähtävissä pyrkimys kuvata esitystä vastustaneet jollain tapaa sydämetöminä, jotka jättävät lapset ja raskaana olevat naiset oman onnensa nojaan. Näin esityksen puolustajia ja vastustajia myös ikään kuin jaettiin lasten oikeuksien puolustajiksi ja vastustajiksi. Tämänkaltaisella puhetavalla esityksen käsittelyssä voitiin pyrkiä rakentamaan yleisempiä ajatuksia siitä, minkälaisia eri puolueet ja niiden edustajat ovat arvomaailmaltaan.

Esitystä puolustaneet pyrkivät siis kuvaamaan paperittomat inhimillisessä valossa ja korostivat heidän tarvettaan hoitoon. Esitystä vastustaneet taas kuvasivat paperittomat hyvin erilaisella tavalla. Heihin liitettiin negatiivisia piirteitä esimerkiksi sanavalinnoin. Tästä esimerkkinä Kaisa Juuson (ps.) käyttämä termi terveysturisti.⁹⁷ Sanavalinta viittasi siihen, että uudistuksen myötä Suomeen voisi muuttaa ihmisiä puhtaasti terveysturistien perässä. Maahanmuuttopoliittisissa keskusteluissa on yleistä käyttää terveysturistin kaltaisia sanoja, joilla liitetään paperittomiin ja maahanmuuttajiin negatiivisia mielikuvia. Esimerkiksi vuosien 1991 ja 2004 ulkomaalaislakien eduskuntakeskustelua käsittelevässä tutkimuksessa

⁹³ PTK 89/2022 vp, S. Hyrkkö, 13.9.2022, 4.

⁹⁴ Horsti 2009, 82.

⁹⁵ Hölttä 2016, 45.

⁹⁶ PTK 121/2022 vp, I. Suomela, 10.11.2022, 8.

⁹⁷ PTK 121/2022 vp, K. Juuso, 10.11.2022, 2.

kiinnitettiin huomiota termien elintasopakolainen ja turvapaikkaturisti käyttöön.⁹⁸ Termiä terveysturisti käytettiin myös vuoden 2015 eduskuntakeskusteluissa paperittomien terveyspalveluista puhuttaessa.⁹⁹ Tässä keskustelussa näillä sananvalinnoilla pyrittiin osoittamaan Suomeen tulevan maahanmuuttajia ilman todellista hätää hyväksikäyttämään järjestelmää ja sen etuuksia.

Keskustelussa nostettiin esiin esitykseen liittyvän väärinkäytösriskejä. Esityksen nähtiin houkuttelevan Suomeen järjestelmää hyväksikäyttäviä henkilöitä. Esimerkiksi Mauri Peltokankaan (ps.) argumentoi esityksessä olevan ”aukko, joka on suoranainen kutsuhuuto väärinkäyttäjille ilmaisten palveluiden pariin”.¹⁰⁰ Nostamalla esiin tulkitut väärinkäytösriskit, voitiin pyrkiä osoittamaan esityksen läpimenon olevan ei-kannatettavaa, koska se hyödyttäisi näitä väitetysti järjestelmää hyväksikäyttäviä ryhmiä ja henkilöitä. Puhumalla samassa yhteydestä paperittomista ja järjestelmää hyväksikäyttävistä henkilöistä, potentiaaliset hyväksikäyttäjät liitettiin myös jollain tapaa osaksi paperittomia. Ylipäätään maahanmuuttopoliittisesta keskustelusta on nähtävillä negatiivinen suhtautumistapa mahdollista hyvinvointipalvelujen väärinkäyttöä kohtaan.¹⁰¹ Samankaltaiset ajatukset välittyivät tässä keskustelussa, terveyspalveluiden mahdolliseen väärinkäyttöön suhtauduttiin kielteisesti.

Yhteiskuntatieteiden tohtori Karina Horsti on jakanut journalismin suhtautumisen turvapaikanhakijoihin ja paperittomiin uhri- ja uhkakehykseen. Uhkakehyksessä siirtolaiset nähdään usein laittomina ja vääränlaisina aktiivisina toimijoina. Myös esimerkiksi rikollisuutta korostetaan. Uhrinäkökulmassa maahanmuuttajat nähdään todellisina olosuhteiden uhreina ja täten heidän pakenemistaan ymmärretään, hyväksytyt maahanmuuttajat myös liitetään ”meihin”.¹⁰² Jaottelu näkyi myös tässä keskustelussa. Esitystä kannattaneet näkivät paperittomat jollain tavalla uhreina, heitä ymmärrettiin ja heihin liitettiin inhimillisiä piirteitä. Etenkin lasten ja raskaana olevien naisten nähtiin olevan todellisia uhreja. Esitykseen kielteisesti suhtautuneet taas näkivät paperittomat lähinnä uhkana järjestelmälle ja heidän nähtiin mahdollisesti aktiivisesti hyväksikäyttävän järjestelmää. Erot näkyivät myös siinä, nähtiinkö paperittomien olevan oikeutettuja terveyspalveluihin.

⁹⁸ Haapalehto 2005, 73–77.

⁹⁹ Hölttä 2016, 62.

¹⁰⁰ PTK 89/2022 vp, M. Peltokangas, 13.9.2022, 7.

¹⁰¹ Haapalehto 2005, 127.

¹⁰² Horsti 2009, 77–80.

Usein maahanmuuttajat kuvataan homogeenisenä ryhmänä, vaikka käytännössä ainoa heitä yhdistävä asia on se, että he ovat muuttaneet Suomeen jostain muualta.¹⁰³ Yksinkertaistavat puhetavat antavat virheellisen kuvan keskustelun kohteena olevista henkilöistä. Tämän keskustelun kohdalla yksinkertaistaminen näkyi esimerkiksi siinä, että keskustelussa paperittomat määriteltiin tietynlaiseksi ryhmäksi. Sekä esitystä puolustaneet että vastustaneet loivat paperittomista tietynlaista mielikuvaa. Keskustelussa käsiteltiin myös pelkästään ns. perinteisen määritelmän mukaisia paperittomia eli maassa ilman laillista oleskelulupaa oleskelevia. Hallituksen esityksessä sen piiriin kuitenkin määriteltiin kuuluvan myös esimerkiksi ilman terveystakuuta maassa laillisesti oleskelevat henkilöt.¹⁰⁴ Tästä huolimatta esitystä vastustaneet puhuivat johdonmukaisesti laittomista maahanmuuttajista, vaikka esityksen piiriin kuului myös henkilöitä, joilla oli laillinen oleskelulupa olla Suomessa.

Esitystä koskevan ryhmän yksipuolisen kuvaamisen lisäksi heidän itsensä ääni ei juurikaan kuulunut keskustelussa. Maahanmuuttajia koskevan uutisoinnin tutkimuksessa on havaittu yleiseksi se, että maahanmuuttajat itse pääsevät harvoin kertomaan näkökulmaansa, eli heitä ei nähdä aktiivisina toimijoina vaan he ovat toiminnan objekteja.¹⁰⁵ Sama piirre oli nähtävillä tässäkin paperittomia koskevassa eduskuntakeskustelussa. Oikeastaan kaikki keskustelijat, eli myös he, jotka esiintyivät paperittomien puolustajina, puhuivat paperittomista jollain tapaa passiivisina toimijoina. Missään vaiheessa keskustelua ei esimerkiksi puhuttu paperittomien roolista tai siitä, mitä mieltä he itse olivat esityksestä. Kaikessa argumentaatiossa pohjana oli pitkälti se, oliko esitys puhujan itsensä mielestä kannatettava vai ei. Paljon mietittiin esimerkiksi esityksen vaikutuksia Suomen talouteen, turvallisuuteen ja terveydenhuoltojärjestelmään. Keskusteluun liittyikin tietty paradoksi, koska paperittomilla itsellään ei ole minkäänlaisia poliittisia oikeuksia, heillä ei myöskään ollut mahdollisuuksia vaikuttaa tähän heitä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Ylipäättään puhetavoissa näkyi eroavat ajatukset siitä, miten paperittomiin tulisi suhtautua. Varsinkin esitystä tiukimmin vastustaneet nostivat esiin sen, että paperittomien ei tulisi olla ollenkaan Suomessa. Esimerkiksi perussuomalaisen Mauri Peltokankaan mukaan ”laillisen oleskeluluvan puuttuessa henkilön ei pitäisi olla edes Suomen maaperällä, saati sitten kiireettömien terveystalveluiden piirissä”.¹⁰⁶ Esitystä puolustaneiden puheenvuoroissa taas ei

¹⁰³ Keskinen et al. 2009, 18.

¹⁰⁴ HE 112/2022, 1.

¹⁰⁵ Välimäki 2012, 277.

¹⁰⁶ PTK 89/2022 vp, M. Peltokangas, 13.9.2022, 7.

ollut nähtävillä samaa pyrkimystä päästä paperittomista eroon. Puolustaneissa puheenvuoroissa näkyi myös ajatus siitä, että paperittomat tulisivat oleskelemaan Suomessa pitkäaikaisesti. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, kuinka argumentoitiin välttämättömän hoidon tulevan pitkällä tähtäimellä halvemmaksi, koska Suomi joutuisi kuitenkin kustantamaan kalliimmaksi tulevan tulevaisuuden kiireellisen hoidon.

Paperittomia koskeva poliittinen keskustelu voi herättää tunteita ja olla myös asiatonta. Esimerkiksi paperittomien terveydenhuoltoa koskevaa keskustelua Helsingin kaupunginvaltuustossa tutkinut Ahlsved kuvasi sitä riittäväksi ja epäasialliseksi, siinä myös leimattiin eri tavalla ajattelevia.¹⁰⁷ Tässä eduskuntakeskustelussa sävy oli kuitenkin pääosin asiallinen. Joissain puheenvuoroissa vedottiin suoraan vastapuolen edustajiin jopa syyttävästi, mutta sanavalinnat ja keskustelun yleinen tyyli oli kunnioittava. Keskustelussa ja sen puhetavoissa oli nähtävissä parlamentaarisia perinteitä. Perinteisesti eduskunta on noudattanut pitkälti klassista parlamentaarisen puheen ihannetta, johon kuuluu kohtelias puhetapa ja poliittisten vastustajien kunnioittaminen.¹⁰⁸ Kunnioittavasta sävystä kuitenkin myös poikettiin. Tämä näkyi etenkin esitystä vastustaneiden puheenvuoroissa, joissa esitys ja hallituksen edustajat leimattiin jollain tapaa typeriksi. Keskustelussa puhuttiin monin paikoin paperittomista epäkunnioittavasti ja heihin liitettiin monia negatiivisia mielikuvia, kun heitä syytettiin esimerkiksi järjestelmän hyväksikäytöstä ja rikollisuudesta.

4.2 Tiukka hallitus-oppositiojako ja selvät puoluelinjat

Kaikkienensa keskustelu noudatti tiukasti hallitus-oppositiojaottelua. Yksikään hallituksen edustaja ei pitänyt esitystä suoraan vastustanutta puheenvuoroa ja samoin kukaan oppositioedustaja ei puolustanut esitystä. Hallitus-oppositiojaottelun tiukasta noudattamisesta kertoi myös se, että äänestys esityksen hyväksymisestä vastasi täydellisesti hallitus-oppositiojako. Jokainen äänestänyt hallituksen edustaja kannatti esitystä sekä sama toisinpäin: jokainen opposition edustaja äänesti sitä vastaan. Edes yhtäkään tyhjää ääntä ei annettu. Toisaalta äänestyksestä oli poissa 37 edustajaa hallituksesta ja 13 oppositiosta.¹⁰⁹ Osaltaan äänestystulos ehkä kertoi myös siitä, että kansanedustajat eivät suhtautuneet esitykseen todella tärkeänä tai suurena omantunnon kysymyksenä, koska sitä äänestäessä

¹⁰⁷ Ahlsved 2019, 31.

¹⁰⁸ Turja 2007, 168–169.

¹⁰⁹ ”Äänestystulos”. Eduskunnan verkkosivut.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnro=3&istuntonro=134&vuosi=2022>> [luettu 11.2.2025].

noudatettiin ryhmäkuria. Toisaalta voisi myös sanoa, että puolueille oli tärkeää se, että menikö esitys läpi vai ei, koska kansanedustajat veloitettiin noudattamaan ryhmäkuria.

Hallitusvetoisissa enemmistöparlamenteissa asiat voivat olla päätetty ja keskusteltu jo muissa foorumeissa ennen parlamenttikäsittelyä, jossa täten oppositio voi lähinnä ilmaista mielipiteensä hallituksen esitykseen ilman todellista päätöstä asiasta.¹¹⁰ Voi pohtia, oliko sama ilmiö nähtävissä tämän hallituksen esityksen kohdalla. Kaikki hallituspuolueet olivat sitoutuneet esitykseen, joten täysistuntokeskusteluilla ei täten ollut varsinaista käytännön vaikutusta esityksen läpimenoon. Osaltaan tätä vahvisti se, että pyrkimys laajentaa paperittomien terveydenhuoltoa oli sovittu jo hallitusohjelmassa.

Ilmiöön liittyy myös yleinen kriittinen keskustelu eduskunnan ja täysistuntokeskustelujen todellisista vaikutusmahdollisuuksista, joka on noussut etenkin vahvojen enemmistöhallitusten aikakautena. Esimerkiksi Kyösti Pekosen tulkinnan mukaan täysistuntokeskusteluissa kansanedustajilla ei ole juuri todellista vaikutusmahdollisuutta, minkä kansanedustajat myös itse tiedostavat.¹¹¹ Tämä väistämättä vaikuttaa eduskunnassa käytävään puheeseen ja sen painopisteisiin. Täysistunnoissa puhutaan usein miltei tyhjille saleille ja motiivina voi olla pyrkimys hankkia todisteita kannattajille omasta aktiivisuudesta.¹¹² Osaltaan tämän voi ajatella näkyneen myös tässä eduskuntakeskustelussa. Mitä pidemmälle käsittelyssä mentiin, sitä vähemmän esitystä puolustaneet enää pitivät puheenvuoroja. Hallituksen edustajat saattoivat ajatella, ettei heidän tarvinnut enää olla asian suhteen aktiivisia, koska heidän ajamansa linja tulisi menemään läpi. Puolestaan esitystä vahvasti loppuun saakka vastustaneille perussuomalaisille oli tärkeää näyttäytyä kannattajilleen esityksen aktiivisena vastustajana loppuun asti.

Olemassa olleesta selkeästä hallitus-oppositiojaosta kertoi myös se, että paikoin perussuomalaiset puhuivat esityksestä ikään kuin osoituksena Marinin hallituksen ideologisesta ja epäonnistuneesta politiikasta. Tästä esimerkkinä on Jani Mäkelän (ps.) välihuudot pääministeri Sanna Marinin (sd.) vastauspuheenvuoron aikana suullisen puheenvuoron käsittelyssä. Marinin argumentoidessa lain puolesta viitaten raskaana oleviin naisiin, Jani Mäkelä huusi väliin ”raskaana olevat irakilaiset nuoret miehet” ja ”voiko mies synnyttää”.¹¹³ Tässä oli nähtävissä jonkinnäköistä ivaa hallituksen yleistä poliittista linjaa

¹¹⁰ Pekonen 2011, 122.

¹¹¹ Ibid., 69, 96.

¹¹² Ibid., 218.

¹¹³ PTK 121/2022 vp. S. Marin, 10.11.2022, 7.

kohtaan ja Mäkelän viitanneen esimerkiksi keskusteluihin sukupuolen moninaisuudesta ja vähemmistöjen asemasta. Kommenteilla pyrittiin osoittamaan esityksen olevan osa tätä yleisempää, kritisoitavana pidettävää linjaa. Muutenkin keskustelussa annettiin lausuntoja, joissa esitys nähtiin osana hallituksen yleistä, negatiivisesti nähtyä linjaa. Tästä esimerkkinä Mari Rantasen (ps.) puheenvuoro, jossa hän sanoi lain säätämisen soveltuvan ”Marinin vihervasemmistolaisen hallituksen tempuksi”.¹¹⁴ Aiemmassa käsittelyssä Rantanen taas kuvasi esitystä täysin moraalittomaksi ja jatkoi ”tämä moraalittomuus on kyllä kuvastanut koko Marinin hallituksen kautta”.¹¹⁵ Rantanen selvästi suhtautui kriittisesti Marinin hallituksen harjoittamaan politiikkaan, josta tätä esitystä pidettiin esimerkkinä.

Kaikkienensa hallitusrintama oli vahvasti esityksen puolella. Etenkin vihreät, mutta myös monet muut hallituspuolueet puolustivat esitystä aktiivisesti. Keskustelussa oli kuitenkin nähtävissä, että esityksen puolustaminen ei ollut kaikille hallituspuolueille tai ainakaan kaikille niiden edustajille aivan helppoa. Esimerkiksi SDP:n Krista Kiuru mainitsi asian olevan kiusallinen ja keskustelun olevan välttämätön. Hänen mukaansa ”me joudumme valitettavasti hoitamaan [vakavasti sairaita paperittomia] – – ja nyt on pohdittava millä tavalla tässä vaikeassa asiassa mennään jatkossa eteenpäin”.¹¹⁶ Hänen lausunnoissaan näkyi tietynlainen vastahakoisuus, mutta myös ajatus esityksen läpimenon tärkeydestä.

Keskustelussa esiintyneet muut SDP:n edustajat olivat vahvasti esityksen puolella, esimerkiksi kansanedustaja Johan Kvarnström piti esitystä hyvin selvästi puolustaneen puheenvuoron sekä ministeri Aki Linden ja pääministeri Sanna Marin puolustivat esitystä. SDP on myös historiallisesti painottanut ihmisoikeuksia ja vastustanut pakolaistaustaisiin kohdistuvaa syrjintää ja sama linja on jatkunut 2000-luvulla.¹¹⁷ SDP:n edustajien linja tässä paperittomien terveydenhuolto -kysymyksessä vastaa siis yleistä puolueen maahanmuuttopoliittista perinnettä. Tämän mukaisesti myös Krista Kiuru seiso i esityksen takana osana hallitusrintamaa, vaikka oli nähtävissä esityksen olleen jollain tapaa hänelle hankala.

Sama näkemys siitä, että keskustelun käyminen ja asian käsittely oli eräänlainen pakollinen paha, välittyi myös valtiovarainministeri Annika Saarikon (kesk.) puheenvuorossa.

¹¹⁴ PTK 132/2022 vp, M. Rantanen, 30.11.2022, 5.

¹¹⁵ PTK 89/2022 vp, M. Rantanen, 13.9.2022, 11.

¹¹⁶ PTK 121/2022 vp, K. Kiuru 10.11.2022, 3.

¹¹⁷ Välimäki 2019a, 108–111.

Kysymys on vaivannut suomalaista yhteiskuntaa vuosia. Eduskunta on ollut tässä myös hyvin riitainen, nähnyt tässä paljon erilaisia tulokulmia, enkä voi välttyä myöskään ajatukselta, että jonkin verran kysymystä on tahallaan maalattu isommaksi mittakaavaltaan kuin se oikeasti onkaan.¹¹⁸

Keskustalaisten ehkä vähän vastahakoisempaa linjaa todisti se, että Saarikon kyselytunnin vastauspuheenvuoron lisäksi keskustelussa nähtiin vain yksi keskustaedustajan puheenvuoro. Tässä Markus Lohi (kesk.) nosti esiin, että terveyspalveluista ei saa tulla vetovoimatekijä Suomeen, tosin hänen mukaansa tällä esityksellä niin ei tulisi tapahtumaan. Lohi halusi myös kuulla tarkennuksen siitä, mitä välttämättömät terveyspalvelut käytännössä tarkoittavat.¹¹⁹ Lohi siis toisaalta kannatti esitystä, mutta näki myös joitain huolia esitykseen liittyen. Keskustan maahanmuuttopoliittisessa linjassa on 2000-luvulla ollut nähtävissä pyrkimys vähentää maahanmuuton ns. vetovoimatekijöitä ja puolueen pakolaispolitiikassa on perinteisesti ollut valtiollista humanitarismia kannattavia elementtejä, mutta myös valtiollista utilitarismia.¹²⁰ Keskustelusta välittyi se, että keskusta ei ollut aktiivinen esityksen puolustaja, mutta suostui kuitenkin seisomaan sen takana. Tämä vastaa sen yleistä ns. keskivaiheen maahanmuuttopoliittista linjaa.

Hallituspuolueiden osallisuus keskusteluun noudatteli muutenkin puolueiden yleisiä maahanmuuttopoliittisia linjoja. Esitystä aktiivisimmin puolustivat vihreät. Heidän on havaittu tyypillisesti suhtautuvan maahanmuuttoon myönteisesti ja korostavan inhimillisyyttä ja moraalista velvollisuutta auttaa.¹²¹ Tässäkin keskustelussa he korostivat ihmisoikeuksia ja inhimillisyyttä terveyspalveluissa. Myös Vasemmistoliitto on historiallisesti nähnyt pakolaiskysymyksen humanitaarisena ja painottanut pakolaispolitiikassaan ihmisoikeuksia.¹²² Tässä keskustelussa Vasemmistoliitto oli todella epäaktiivinen, heidän kansanedustajiltaan kuultiin vain yksi varsinainen puheenvuoro. Tämä Merja Kyllösen puheenvuoro kuitenkin kannatti esitystä vahvasti. Myös keskusteluun osallistuneet RKP:n edustajat puolustivat esitystä, tosin vain kahden puheenvuoron verran. RKP:n maahanmuuttopoliittisia näkemyksiä ei ole tutkittu kovin paljoa, mutta Suvi Keskinen määrittä maahanmuuttopoliittisen keskustelun heräämisvaiheessa RKP:n profiloituneen vahvimaksi rasisminvastaiseksi

¹¹⁸ PTK 121/2022 vp, A. Saarikko, 10.11.2022, 7.

¹¹⁹ PTK 121/2022 vp, M. Lohi, 10.11.2022, 5.

¹²⁰ Välimäki 2019a, 112–113.

¹²¹ Esimerkiksi Nykänen 2012, 39; Välimäki 2019b, 55.

¹²² Välimäki 2019a, 111.

poliittiseksi toimijaksi.¹²³ RKP on siis perinteisesti suhtautunut maahanmuuttoon myönteisesti ja vastustanut syrjintää, mikä vastaa sen asennoitumista tässä keskustelussa.

Perussuomalaiset osallistuivat keskusteluun todella aktiivisesti, he vastustivat esitystä tiukasti ja pitivät noin puolet kaikista keskustelun puheenvuoroista. Aiemmassa tutkimuksessa perussuomalaisten on havaittu nostavan maahanmuuton aktiivisimmin esiin julkisuudessa ja maahanmuuton vastustamisen olevan tärkeää myös heidän äänestäjilleen.¹²⁴ Täten esityksen tiukka vastustus vastaa heidän yleistä maahanmuuttopoliittista linjaansa. Heidän kannattajansa mahdollisesti pitivät tärkeänä aktiivista osallistumista keskusteluun, mikä saattoi myös vaikuttaa kansanedustajiin. Perussuomalaisten puheenvuorot henkilöityivät myös vahvasti tiettyihin edustajiin. Mari Rantanen oli keskustelussa todella aktiivinen, mihin ehkä vaikutti hänen oma työhistoriansa terveydenhuollossa, johon hän itsekin viittasi keskustelussa.¹²⁵ Myös Kaisa Juuso ja Arja Juvonen osallistuivat keskusteluun aktiivisesti. He molemmat olivat osa sote-valiokuntaa, mikä saattoi vaikuttaa taustalla. Mielenkiintoinen piirre keskustelussa oli se, että vaikka kaikki oppositiopuolueet äänestivät esitystä vastaan, perussuomalaisten ulkopuolelta heidän edustuksensa keskustelussa oli todella suppeaa. Kokoomuksen edustajilta kuultiin yksi esitystä vastustanut puheenvuoro ja toinen muuten hallituksen politiikkaa kritisoinut puheenvuoro. Muut oppositiopuolueet eivät osallistuneet keskusteluun ollenkaan. Taustalla näkyi varmasti puolueiden eroavat maahanmuuttopoliittiset linjat.

Kokoomus on perinteisesti suhtautunut pakolaispolitiikkaan humanitaristisena kysymyksenä, mutta nostanut rinnalle myös valtion hyötyyn pohjautuvaa ajattelua.¹²⁶ Linja ei siis ole täysin selvästi tietyllä puolella. Siinä, että kokoomuksen edustajat eivät osallistuneet keskusteluun juurikaan saattoi välittyä se, etteivät he ehkä suhtautuneet esitykseen yhtä tiukasti kuin perussuomalaiset. Esitystä vastaan äänestäminen on kuitenkin perusteltavissa kokoomuksen aiemman linjan hyötyajattelulla ja valtion taloudellisilla eduilla. Muut oppositiopuolueet, eli Suomen Kristillisdemokraatit ja Liike Nyt eivät osallistuneet keskusteluun ollenkaan. Heidän maahanmuuttopoliittisista linjoistansa ei ole juurikaan tehty tutkimusta, joten on vaikea analysoida keskustelua suhteessa aiempiin maahanmuuttopoliittisiin linjoihin. Voi kuitenkin sanoa, että maahanmuutto ei kuulu kummankaan puolueen ydinteemoihin.

¹²³ Keskinen 2009, 41.

¹²⁴ Välimäki 2012, 280.

¹²⁵ PTK 132/2022 vp, M. Rantanen, 30.11.2022, 5.

¹²⁶ Välimäki 2019a, 101–105.

Osaltaan puolueiden välisistä eroista maahanmuuttopolitiikassa kertoi se, että esitystä vastustaneet pyrkivät aktiivisesti vetoamaan etenkin keskustaan, mutta myös SDP:hen esityksen kumoamisessa. Esimerkiksi suullisen kysymyksen käsittelyssä Mari Rantanen (ps.) haastoi suoraan ministeri Saarikkoa siitä, miksi keskustaa ei estä esityksen läpimenoa.¹²⁷ Ville Tavio (ps.) taas syytti SDP:tä aiemmasta Kari Rajamäen linjasta kauas menemisestä ja Saarikkoa esityksen hyväksymisestä.¹²⁸ Viittaus Kari Rajamäen linjaan viittasi edelliseen kertaan, kun paperittomien terveydenhuoltoa käsiteltiin eduskunnassa. Tuolloin nimenomaan SDP:n sisäministeri Rajamäki teki tarkoituksenmukaisen pöytäämispäätöksen, minkä takia asiaa ei ehditty käsitellä ennen hallituskauden loppua. Keskustaan ja SDP:hen vedonneet perussuomalaiset osoittivat ajattelevansa, että hallituspuolueista he olisivat todennäköisimmin esitystä vastaan. Ajatusten voi tulkita viittanneen etenkin Keskustan historialliseen linjaan, missä se ei ole ollut maahanmuuttopolitiikassaan yhtä liberaali ja ihmisoikeusperustainen kuin esimerkiksi hallituskumppani vihreät. SDP:n linja taas on ollut lähempänä vihreiden linjaa, mutta toisaalta se on suhtautunut paikoitellen epäilevästi esimerkiksi vapaisiin kansainvälisiin työmarkkinoihin.¹²⁹ Tulkinnat eri puolueiden eroavista maahanmuuttoaikemerkistä näkyivät suoraan keskustelussa, esimerkiksi Mari Rantasen (ps) mukaan ”esitykset tulevat todennäköisimmin vihreiden ja vasemmiston ajatuspajasta”.¹³⁰

Kun vuonna 2015 eduskunnassa keskusteltiin vastaavanlaisesta esityksestä, edustajien jakautuminen ei noudattanut hallitus-oppositiojakoa ja rikkoi osittain myös puoluerajoja.¹³¹ Ero on selvä verrattuna tämän keskustelun selviin hallitus-oppositio- ja puoluerajoihin. Onkin mielenkiintoista pohtia, miksi tässä käsittelyssä sekä hallitus- ja oppositio- ja puoluerajot olivat näin selviä. Erot voivat johtua esimerkiksi hallituksen yhtenäisyydestä ja hallitusohjelmien välisistä eroista. Maahanmuuttopolitiikka on kiristynyt alkuvuoden 2015 jälkeen etenkin pakolaiskriisin seurauksena. Poliitiikan tiukentumisen ja pakolaiskriisin muiden vaikutusten myötä myös maahanmuuttopoliittinen keskustelu on tiukentunut. Esimerkiksi Emmi Lahden mukaan 2015 pakolaiskriisin syttymisen jälkeen verkossa tapahtuva maahanmuuttovastainen keskustelu lisääntyi ja muuttui epäasiallisemmaksi.¹³² Näiden muutosten myötä puolueiden väliset erot ja maahanmuuttopolitiikan linjat ovat ehkä selkiytyneet ja eriytyneet.

¹²⁷ PTK 121/2022 vp. M. Rantanen, 10.11.2022, 3

¹²⁸ PTK 12/2022 vp. V. Tavio, 10.11.2022, 6–7.

¹²⁹ Välimäki 2019a, 118.

¹³⁰ PTK 89/2022 vp. M. Rantanen, 13.9.2022, 3.

¹³¹ Hölttä 2016, 5.

¹³² Lahti 2019, 25.

5 Johtopäätökset

Tutkielma analysoi vuoden 2022 eduskuntakeskustelua paperittomista liittyen hallituksen esitykseen laajentaa paperittomien terveystalvveluita. Pyrkimyksenä oli selvittää, millaisia pääargumentteja keskustelussa oli, miten paperittomista puhuttiin ja mitkä taustatekijät keskusteluun vaikuttivat. Tutkielmassa myös vertailtiin eduskuntakeskustelua paperittomuudesta aiemmassa tutkimuksessa havaittuihin maahanmuuttokeskusteluiden piirteisiin.

Analyysi osoitti, että keskustelusta oli erotettavissa neljä pääargumentaatiotapaa. Nämä olivat terveydenhuoltojärjestelmän kantokyky, turvallisuusuhat, talous ja ihmisoikeudet. Sekä esitystä vastustaneet, että puolustaneet viittasivat näihin argumentteihin omilla painotuksillaan. Esitystä vastustaneiden monet argumentit pohjautuivat siihen, että he ajattelivat esityksen lisäävän paperittomien määrää. Määrän kasvun taas ajateltiin muodostavan uhan terveysjärjestelmän kantokyvyille ja luovan turvallisuusuhkia. Esityksen kustannukset nähtiin myös taloudellisesti kalliina. Esitystä puolustaneiden mukaan taas esityksen kustannukset tulisivat olemaan suhteellisen matalat ja terveystalvveluiden laajentamisen tuovan jopa taloudellisia mahdollisuuksia. Esitykseen liitettiin myös muita positiivisia vaikutuksia. Kaikista keskeisimmässä roolissa esitystä kannattavissa puheenvuoroissa olivat ihmisoikeudet ja esityksen läpimenon välttämättömyys ihmisoikeuksien toteutumiseksi.

Valiokunnassa kuullut asiantuntijat nostivat esiin näitä samoja argumentteja kannattaessaan esitystä. Toisaalta asiantuntijat käsittelivät myös joitain samoja huolenaiheita, mitä kansanedustajat käsittelivät eduskuntakeskustelussa. Huolet liittyivät etenkin turvallisuuteen. Asiantuntijalausuntoihin viitattiin jonkun verran eduskuntakeskustelussa, sekä esitystä puolustaneissa että vastustaneissa puheenvuoroissa. Asiantuntijalausuntojen hyödyntämisessä oli nähtävissä tietynlaista valikoivaa faktankäyttöä, esimerkiksi siinä kuinka esitystä vastustaneissa puheenvuoroissa nostettiin esiin ainoastaan esitykseen kriittisesti suhtautuneita lausuntoja. Näissä puheenvuoroissa ei mainittu tai huomioitu sitä, että selvä enemmistö asiantuntijoista kannatti esitystä. Asiantuntijalausuntoja ei kuitenkaan hyödynnetty kovin laajasti, lähinnä yksittäisissä puheenvuoroissa.

Eduskuntakeskustelu vastasi monin tavoin yleisiä maahanmuuttokeskustelun piirteitä, myös argumentaatiotavoilla. Pääargumentit olivat pitkälti samanlaisia, etenkin turvallisuuteen,

talouteen ja ihmisoikeuksiin liitetyt argumentit, mitkä ovat yleisiä argumentteja maahanmuuttoon liittyvissä keskusteluissa. Argumentaatiotavoissa oli monia yhdistäviä piirteitä vuoden 2015 paperittomien terveyspalveluja koskevan eduskuntakeskustelun kanssa. Analysoidussa eduskuntakeskustelussa oli kuitenkin myös joitain ominaispiirteitä, etenkin argumentaatio terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvystä. Nämä argumentit pohjautuivat etenkin ajankohtaisiin teemoihin terveydenhuoltojärjestelmän kriisistä ja muuttuneesta turvallisuuspoliittisesta tilanteesta. Tässä näkyy se, että maahanmuuttokeskustelu heijastelee aina ajan ominaispiirteitä ja yhteiskunnan oloja.¹³³

Vertaillen tätä eduskuntakeskustelua yleisiin maahanmuuttopoliittisiin argumentteihin havaitsi sen, että perinteinen argumentaatiotapa suomalaisesta kulttuurista ja suomalaisuuden suojelusta puuttui käytännössä kokonaan. Osaltaan tämä voi selittyä sillä, että analysoitu eduskuntakeskustelu keskittyi terveyspalveluihin. Toisaalta esityksen läpimenoon liitettiin monia muita uhkakuvia liittyen esimerkiksi turvallisuuteen, jotka eivät liittyneet esityksen suoriin seurauksiin. Nämä pohjautuivat pitkälti tulkintoihin siitä, että esitys tulisi lisäämään paperittomien määrän kasvua ja tämä taas luo uhkia. Paperittomien määrän kasvuun ei kuitenkaan ainakaan tämän keskustelun argumentaatiossa liitetty uhkaa suomalaiselle kulttuurille. Voi pohtia johtuiko tämä esimerkiksi siitä, että paperittomat miellettiin niin pieneksi ryhmäksi tai muiden uhkakuvien toteutumisen nähtiin todennäköisempänä.

Eduskuntakeskustelun jakolinja esitystä puolustaneiden ja vastustaneiden välillä näkyi myös paperittomia koskevissa puhetavoissa. Esitystä puolustaneet puhuivat paperittomista ja korostivat ryhmään liitettyjä inhimillisiä piirteitä. Erityisen haavoittuvia ryhmiä kuten lapsia ja raskaana olevia nostettiin esiin, ikään kuin perusteluna esityksen tarpeellisuudelle. Terveyspalvelujen laajentamista vastustaneet taas käyttivät termiä laittomat maahanmuuttajat. He kuvasivat paperittomat uhkana, kuten potentiaalisina rikollisina ja terveydenhuoltojärjestelmän väärinkäyttäjinä. Puhetavoissa oli erojen lisäksi yhteneväisyyksiä, molemmat kuvasivat paperittomat omalla tavallaan homogeenisenä ryhmänä. Esityksen käsittelyssä ei juurikaan pohdittu sitä, keitä paperittomat ovat ja miten esitys heihin vaikuttaisi. Esityksen käsittelyssä juuri he, joita esitys kosketti, jäivät tietyllä tapaa sivuun. Sama näkyi myös valiokunnassa, valmisteluvaiheessa lausuntoja antoivat hyvin monipuolisesti eri tahot, mutta paperittomia itseään ei kuultu ollenkaan.

¹³³ Välimäki 2012, 266.

Keskusteluun osallistuivat aktiivisimmin ne puolueet, joiden kannattajakunnassa ja puolueen omissa linjoissa maahanmuutto on keskeinen teema. Tämä näkyi erityisesti siinä, että perussuomalaiset olivat selvästi keskustelun aktiivisin osallistuja. He vastustivat esitystä hyvin voimakkaasti. Vahva osallisuus vastaa perussuomalaisten yleistä linjaa, sillä heille maahanmuutto on hyvin tärkeä asia ja siihen otetaan kantaa tiukasti. Esitystä aktiivisimmin taas puolustivat vihreät, jotka ovat perinteisesti halunneet esiintyä ihmisoikeuksien puolustajina. Puolueiden aktiivisuudessa ja argumentaatiossa näkyi siis tietyllä tapaa se, että he halusivat näyttää myös kannattajilleen puolustavansa puolueen omaa linjaa. Puolueiden asennoituminen keskustelussa vastasi monin tavoin puolueiden perinteistä maahanmuuttopoliittista linjaa. Eroavat maahanmuuttopoliittiset linjat näkyivät myös siinä, kuinka oppositiosta vedottiin erityisesti keskustaan ja SDP:hen esityksen kaatamiseksi. Toisaalta monet puolueet olivat keskustelussa hyvin epäaktiivisia, mikä herätti kysymyksiä.

Tutkielmaa tehdessä paperittomia koskevaa tutkimusta ei löydy politiikan tutkimuksen kentällä suomeksi vielä käytännössä ollenkaan. Aiheesta löytyy siis vielä monia hedelmällisiä tutkimusaiheita. Voisi olla hyödyllistä tutkia paperittomia koskevaa poliittisista keskustelua ja päätöksentekoa pidemmällä aikavälillä ja vertailla eri ajanjaksoja tarkemmin. Myös puolueiden omia linjauksia paperittomista voisi olla hyvä selvittää. Paperittomien oikeudet puhututtavat edelleen, mikä myös luo uusia mahdollisuuksia tutkimukselle. Esimerkiksi tällä hetkellä on valmisteilla Orpon hallituksen esitys paperittomien terveystalvituista. Esitys pyrkii käytännössä kumoaman tutkielmassa analysoidun hallituksen esityksen, sillä se kaventaisi paperittomille kuuluvat terveystalvitu aiemmalle tasolle, eli koskettamaan ainoastaan kiireellisiä palveluita.¹³⁴ Paperittomat ja heidän terveystalvituensa herättävät siis edelleen keskustelua ja on olemassa erilaisia mielipiteitä siitä, mihin suuntaan heihin kohdistuvaa politiikkaa tulisi viedä. Jos valmistelutyötä seuraa hallituksen esitys ja täysistuntokeskusteluja aiheesta, voisi olla hedelmällistä tehdä tutkimusta ja vertailla puheita esimerkiksi tähän vuonna 2022 käytyyn keskusteluun.

¹³⁴ “Maahanmuuttolainsäädännön vastaisesti Suomessa olevien ihmisten terveydenhuolto-oikeuksia koskevan sääntelyn valmistelu”. Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut. <<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM054:00/2023>> [luettu 14.4.2025].

Lähteet

Primaariaineisto

Valtiopäivät 2022, pöytäkirjat ja hallituksen esitys.

Tutkimuskirjallisuus

Ahlsved, Johanna. *Paperittomien oikeudet Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksenteossa*.

Sosiaalitieteiden pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2019.

Ahonen, Tuulikki ja Annastiina Kallius. ”Paperittomuuden tuotanto ja hallinta Suomessa vuosina 2015–2017”. *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*, toim. Eveliina Lyytinen. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 2019, 89–112.

Alasuutari, Pertti. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino, 2011.

Dreyer, Domenica. ”Human Rights Challenged by European Policy Responses to Irregular Migration”. *Moving the Social*, vol. 52/2014.

<https://doi.org/10.13154/mts.52.2014.49-86>

Gadd, Katri. ”Paperittomat”. *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*, toim. Jussi Jauhiainen. Turku: Turun yliopisto, 2017, 133–142.

Haapalehto, Teemu. *Talous, suvereniteetti ja poliittisen yhteisön jäsenyyden ehdot – Vuosien 1991 ja 2004 ulkomaalaislakiuudistuksia koskeneiden eduskuntakeskusteluiden analyysia ja vertailua*. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, 2005.

Haara, Paula. ”Poliittinen maahanmuuttokeskustelu Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa”. *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*, toim. Mari Maasilta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 2012, 52–86.

Horsti, Karina. ”Kyllä Suomeen yksi nainen mahtuu! Turvapaikanhakijat uhreina ja uhkana suomalaisessa julkisuudessa”. *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*, toim. Suvi Keskinen, Anna Rastas ja Salla Tuori. Tampere: Vastapaino, 2009, 77–85.

Hölttä, Heta. *Astmapiippu lapselle vai rajat auki terveysturisteille? Määrittelykamppailut paperittomien terveydenhuollosta eduskunnan keskusteluissa*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2016.

- Isaksson, Guy-Erik. ”Eduskunta – kohti normaalia parlamentarismia”. *Poliittinen valta Suomessa*, toim. Mari K. Niemi, Tapio Raunio ja Ilkka Ruostetsaari. Tampere: Vastapaino, 2017, 108–122.
- Jauhiainen, Jussi S., Katri Gadd ja Justus Jokela. *Paperittomat Suomessa 2017*. Turku: Turun Yliopisto, 2018.
- Jauhiainen, Jussi S. ja Miriam Tedeschi. *Undocumented Migrants and Their Everyday Lives. The Case of Finland*. Joku: Springer International Publishing AG, 2021.
- Keskimäki, Ilmo, Eeva Nykänen ja Hannamaria Kuusisto. *Paperittomien terveystalvelut Suomessa*. Helsinki: THL, 2014.
- Keskinen, Suvi. ”Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena”. *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*, toim. Suvi Keskinen, Anna Rastas ja Salla Tuori. Tampere: Vastapaino, 2009, 33–45.
- Keskinen, Suvi, Anna Rastas ja Salla Tuori. ”Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa”. *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*, toim. Suvi Keskinen, Anna Rastas ja Salla Tuori. Tampere: Vastapaino, 2009, 7–21.
- Keskinen, Suvi. ”From Welfare Nationalism to Welfare Chauvinism. Economic Rhetoric, Welfare State and the Changing Policies of Asylum in Finland”. *Critical Social Policy*, 3/2016, 352–370. <<https://doi.org/10.1177/0261018315624170>>
- Lahti, Emmi. *Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa*. Suomen kielen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2019.
- Nykänen, Anna-Maria. *Hyöty vai haitta, uhka vai uhri? Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan Suomessa vuosina 2003–2011*. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto, 2012.
- Pekonen, Kyösti. *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino, 2011.
- Salo, Mika. ”Suomi suomalaisille – maahanmuuttovastaisia argumentteja”. *Ajankohta. Poliittisen historian vuosikirja 2005*, toim. Klaus Lindgren. Helsinki: Yliopistopaino, 2005, 322–348.
- Turja, Timo. ”Parlamentaariset puhetyylit eduskunnan täysistunnoissa”. *Politiikka*, 3/2007. <<https://journal.fi/politiikka/article/view/151568>>
- Välimäki, Matti. ”Maahanmuutto – politiikan arka aihe”. *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*, toim. Ville Pernaa ja Erkkä Railo. Turku: Turun yliopisto, 2012, 264–292.

Välimäki, Matti. ”Kielteinen maakuva-työ – maahanmuuton ”vetovoimatekijöiden” vähentäminen”. *Ennen ja nyt*, 3/2018.

<<https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/108883>>

Välimäki, Matti. *Politiikkaa kansallisten, kansainvälisten ja ideologisten reunaehto-
jen puitteissa. Suomalaiset puolueet ja maahanmuutto 1973–2015*. Poliittisen historian
väitöskirja. Turku: Turun Yliopisto, 2019a.

Välimäki, Matti. ”2. Kylmän sodan ajasta eurooppalaiseen päätöksentekoon: kansainvälistä
suojausta hakevia ihmisiä koskeva politiikka ja lainsäädäntö 1973–2015”.

Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa, toim. Eveliina Lyytinen. Turku:
Siirtolaisuusinstituutti, 2019b, 39–63.

Muut lähteet:

Eduskunta. <<https://www.eduskunta.fi/FI/sivut/default.aspx>>

Helsingin Sanomat, 2015. <<https://www.hs.fi>>

Terveystieteiden tutkimuskeskus. Annettu 30.12.2010.

<<https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2010/1326>>

Tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/>>

Valtioneuvosto. *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja
osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*.

Helsinki: 2019.

Yleisradio, 2017 ja 2022. <<https://yle.fi/>>